

Ang Libro sa Mga Panultihon Ang Kapuslanan sa mga Panultihon

¹ Mao kini ang mga panultihon ni Solomon, nga anak ni David ug hari sa Israel.

² Pinaagi niining mga panultihon, makat-onan mo ang kaalam*

ug maayong pamatasan, ug ang pagsabot sa mga pulong nga naghatag ug kaalam.

³ Motul-id kini sa imong pamatasan aron mahimo kang maalamon, nga nagsubay sa ensakto, matarong, ug makiangayon.

⁴ Maghatag kini ug kaalam sa mga walay nahibaloan, ug maayong pagdesisyon ngadto sa mga kabatan-onan.

⁵ Pinaagi sa pagpamati niini madugangan pa gayod ang kaalam sa mga maalamon ug magiyahan ang mga adunay kahibalo,

⁶ aron masabtan ang kahulogan sa mga panultihon, mga sambingay, ug mga tigmo sa mga maalamon.

* **1:2** Kini nga kaalam mao ang kaalam nga naghatag sa maayo ug husto nga pamatasan.

⁷ Ang tawo nga gustong magmaalamon angayng magtahod sa GINOO.

Ang tawong buang-buang[†] gipakawalay-bili ang kaalam

ug dili gustong matul-id ang iyang pamatasan.

Ang Tambag sa Paglikay sa mga Tawong Daotan

⁸ Anak, pamatia ang pagtul-id sa imong ginikanan sa imong pamatasan,

⁹ tungod kay kini makapasidungog kanimo sama sa korona ug makapaanyag sama sa kuwintas.

¹⁰ Anak, ayaw pagpadala sa pagpangdani sa mga tawong makasasala

¹¹ o mouban kanila kon moingon sila, “Dali, uban kanamo; mangatang kitag tawo ug atong patyon bisag walay sala.

¹² Buhi pa sila karon ug maayog panglawas apan pamatyon nato sila; mahisama sila sa mga nahiadto na sa dapit sa mga patay.

¹³ Makakuha kita kanilag mahalong kabtangan, ug pun-on nato ang atong mga balay sa atong mga inilog.

¹⁴ Sige na, uban kanamo, ug bahinon ta ang atong mga inilog.”

¹⁵ Anak, ayaw gayod pag-uban kanila; likayi sila.

¹⁶ Kay sayon ra nila ang pagpakasala ug pagpatay ug tawo.

[†] **1:7** Nagpasabot kini niadtong mga tawo nga wala moila sa Dios ug sa iyang kasugoan.

- 17 Kawang lang ang pagbutang ug lit-ag
kon ang langgam nga dakponon nagtan-aw.
18 Nasayod ang langgam nga lit-agon siya,
apan kining mga daotan wala masayod nga
sila mismo
ang mabiktima sa ilang binuhatan.
Mangatang silag patyonon
apan silay pagapatyon.
19 Mao kanay dangatan sa mga tawong moangkon
ug kabtangan sa daotang paagi.
Mao ra kanay ilang kamatyan.

Ang Resulta sa Pagsalikway sa Kaalam

- 20-21 Ang kaalam sama sa tawo nga nagwali sa
kadalanan,
mga plasa, mga merkado,
ug sa mga pultahan sa mga lungsod. Miingon
siya:
22 “Kamong mga walay kahibalo,
hangtod kanus-a kamo magpabiling ingon ni-
ana?
Kamong mga bugal-bugalon,
hangtod kanus-a ninyo ikalipay ang pagbugal-
bugal?
Kamong mga buang-buang,
hangtod kanus-a kamo magdumili sa
kaalam?
23 Pamatia ang akong pagbadlong.
Ipadayag ko kaninyo ang akong huna-huna.‡
Ipadayag ko ang buot kong isulti batok
kaninyo:
24 Tungod kay wala kamo manumbaling

‡ 1:23 *Ipadayag ko kaninyo ang akong huna-huna: sa literal, Ibubo ko kaninyo ang akong Espiritu.*

- sa akong pagtawag nga moduol kanako,
25 ug tungod kay gipakawalay-bili ninyo
ang tanan kong mga tambag ug pagbadlong,
26-27 kataw-an ko kamo kon moabot kaninyo
ang katalagman nga daw sa buhawi;
biay-biayon ko kamo kon moabot kaninyo
ang daw sa bagyo nga kalisdanan
ug ang makalilisang nga mga panghitabo.
- 28 “Unya manawag kamo kanako,
apan dili ko kamo panumbalingon.
Mangita kamo kanako,
apan dili ninyo ako makit-an.
29 Tungod kay dili kamo magpatudlo
ug wala kamoy pagtahod sa GINOO,
30 gipakawalay-bili ninyo ang akong mga tambag
ug gipakadaotan ang akong pagbadlong.
31 Busa anihon ninyo ang bunga sa inyong bin-
uhatan
ug sa inyong mga daotang plano.
32 Kay ang pagkamalapason
sa mga walay kahibalo maoy mopatay kanila,
ug ang kawalay pagpakabana sa mga buang-
buang maoy molaglag kanila.
33 Apan ang namati kanako magkinabuhi
nga luwas sa katalagman.
Walay mahitabo kaniya
ug wala siyay angayng kahadlokan.”

2

Ang Kamahinungdanon sa Kaalam

- 1 Anak, dawata ug tipigi sa imong kasing-kasing
ang akong mga gipanudlo ug mga sugo.

- ² Paminawa kon unsay makahatag ug kaalam ug pagsabot.
- ³ Ug paningkamoti gayod nga makaangkon ka ni-ini,
- ⁴ nga daw sama nga nangita kag pilak o tinagong bahandi.
- ⁵ Kon himuon mo kini, masayran mo kon unsa ang pagtahod sa GINOO, ug masabtan mo ang mahitungod sa Dios.
- ⁶ Kay ang GINOO maoy naghatag ug kaalam. Kaniya usab naggikan ang kahibalo ug pagsabot.
- ⁷⁻⁸ Gipanalipdan niya ang nagkinabuhing matarong, matinumanon, ug dili salawayon. Giandaman usab niya sila ug kadaogan.*
- ⁹ Kon mamati ka kanako, masayran mo kon unsa ang maayo mong buhaton: ang husto, matarong, ug ang angayng buhaton.
- ¹⁰ Mahimo kang maalamon, ug makahatag kinig kalipay kanimo.
- ¹¹ Kon aduna kay panabot ug kahibalo nga mode-sisyon ug ensakto, makasalbar kini kanimo
- ¹² ug maglikay sa daotang binuhatan ug sa mga tawong daotan ug sinultihan.
- ¹³ Kini nga mga tawo mibiya na sa hustong binuhatan

* **2:7-8** kadaogan: o husto nga kaalam.

- ug misunod sa buhat sa mga anaa sa kangitn-
git.
- 14 Nalipay sila sa paghimo ug daotan,
ug nalingaw sila sa kangil-ad niini.
- 15 Dili ensakto ang ilang pagkinabuhi;
sukwahi ang dalan nga ilang ginaagian.
- 16 Ang kaalam maglikay usab kanimo sa babayeng
daotan
nga buot motintal kanimo pinaagi sa matam-
is niyang mga pulong.
- 17 Kining babayhana mibiya sa iyang bana
nga iyang giminyoan sa batan-on pa siya;
gikalimtan niya ang iyang saad sa Dios sa di-
hang gikasal siya.
- 18 Ang pag-adto sa iyang balay sama ra nga nag-
paingon ka sa kamatayon.
Ang dalan paingon sa iyang balay padulong
sa dapit sa mga patay.
- 19 Si bisan kinsa nga moadto kaniya dili na
makauli;
dili na niini matultolan pa ang dalan paingon
sa dapit sa mga buhi.
- 20 Busa sunda ang pagkinabuhi sa maayo nga mga
tawo;
pagkinabuhi nga matarong.
- 21 Kay ang tawo nga nagkinabuhi sa ensakto
ug dili salawayon padayon nga magpuyo dinhi
sa atong yuta.
- 22 Apan ang mga daotan ug maluibon abugon.
Pang-ibton sila sama sa mga sagbot.

3

Dugang Kamahinungdanon sa Kaalam

- ¹ Anak, ayaw gayod kalimti ang gitudlo ko kanimo;
tipigi sa imong kasing-kasing ang akong mga sugo,
- ² kay makapauswag ug makapataas kini sa imong kinabuhi.
- ³ Pabiling maayo ug matinud-anon. Ayaw kini walaa,
hinuon tipigi gayod kini sa imong kasing-kasing.*
- ⁴ Kon himuon mo kini, kahimut-an ka sa Dios ug sa mga tawo,
ug maayo ilang pagtan-aw kanimo.
- ⁵ Salig sa GINOO sa tibuok mong kasing-kasing,
ug ayaw pagsalig sa imong kaugalingong kaalam.
- ⁶ Hinumdomi ang GINOO sa tanan mong ginabuhat,
ug tultolan ka niya sa hustong dalan.
- ⁷ Ayaw paghuna-huna nga maalamon ka na gayod.
Tahora hinuon ang GINOO ug ayaw paghimog daotan.
- ⁸ Kay makapabaskog kini sa imong lawas.

* **3:3** *Ayaw...kasing-kasing:* sa literal, *Ihigot kana sa imong liog ug isulat sa imong kasing-kasing.*

- 9 Pasidunggi ang GINOO pinaagi sa paghalad kaniya
sa unang bahin sa tanan mong abot.
- 10 Kon himuon mo kini,
manghinobra ang mga abot diha sa imong mga bodega
ug ang duga sa ubas sa imong mga pug-anan.
- 11 Anak, ayaw ipakadaotan ang pagdisiplina sa GINOO kanimo.[†]
Ayaw ikasakit kon badlongon ka niya.
- 12 Kay disiplinahon sa GINOO ang iyang pinangga,
sama sa ginahimo sa usa ka amahan ngadto sa anak nga iyang gikahimut-an.
- 13 Bulahan ang tawo nga nakaangkon sa kaalam ug pagsabot.
- 14 Kay mas mapuslanon pa kini kaysa pilak ug bulawan,
- 15 ug mas bililhon pa sa mga alahas.
Wala gayoy butang nga imong ginapangan-doy
nga makatupong niini.
- 16 Magpauswag ug magpataas kini sa imong kinabuhi,
ug maghatag kadungganang kanimo.
- 17 Makatabang kini sa imong kinabuhi
ug maghatag kanimog maayong kahimtang.
- 18 Bulahan ang tawong padayong nagmaalamon;
ang kaalam maghatag kaayohan ug mag-pataas

[†] 3:11 *pagdisiplina sa GINOO kanimo: o pagtul-id sa GINOO sa imong pamatasan.*

- sa iyang kinabuhi.‡
- 19-20 Pinaagi sa kaalam ug kahibalo, gimugna sa
GINOO ang kalibotan
ug ang kalangitan, ug mibugwak ang mga
tuboran
ug naghatag ang mga panganod ug ulan.
- 21 Anak, tipigi gayod ang kaalam ug kahibalo
sa pagdesisyon kon unsay ensakto.
Ayaw tugoti nga mawala kini kanimo,
- 22 kay makahatag kini kanimog taas ug matahom
nga kinabuhi.
- 23 Ug magkinabuhi ka nga luwas sa katalagman ug
dili ka maunsa.
- 24 Makatulog ka ug mahinanok nga walay gika-
hadlokan.
- 25 Busa dili ka angayng mahadlok kon kalit nga
moabot
ang makalilisang nga panghitabo o laglagon
ang mga daotan,
- 26 kay makasalig ka nga bantayan ka sa GINOO;
ilikay ka niya sa katalagman.
- 27 Tabangi ang angayng tabangan kutob
sa imong mahimo.
- 28 Ayaw na paugmai ang pagtabang sa imong
isigka-tawo,
kon mahimo mo ang pagtabang kaniya
karon.
- 29 Ayaw pagplano ug daotan sa imong isigka-tawo
nga nagsalig kanimo nga iyang isigka-ingon.

‡ 3:18 *maghatag kaayohan...kinabuhi:* sa literal, *kahoy nga naghatag ug kinabuhi.*

- ³⁰ Ayaw pakiglalis sa imong isigka-tawo sa walay hinungdan
kon wala siyay nahimong daotan kanimo.
- ³¹ Ayaw kasina sa tawong bangis ni mosunod
sa iyang mga binuhatan.
- ³² Kay ngil-aran ang GINOO sa mga walay puan-
god,
apan saligan niya ang nagkinabuhing matarong.
- ³³ Tinunglo sa GINOO ang panimalay sa mga daotan,
apan panalanginan niya ang panimalay sa mga matarong.
- ³⁴ Ginatamay niya ang mga nangtamay,
apan ginakaloy-an niya ang mga mapainub-sanon.
- ³⁵ Ang mga maalamon pasidunggan,
apan ang mga buang-buang pakaulawan.

4

- ¹ Mga anak, pamatia ninyo pag-ayo
ang pagtul-id sa inyong amahan sa inyong pamatasan,
aron makakat-on kamo.
- ² Maayo ang akong ginatudlo,
busa ayaw ninyo kini ipakawalay-bili.
- ³ Sa bata pa ako ug anaa pa sa poder sa akong amahan,
paborito* ako sa akong inahan.
- ⁴ Ginatudloan ako sa akong amahan. Miingon siya kanako,

* **4:3** *paborito: o bugtong anak.*

- “Tipigi sa imong kasing-kasing ang gipanudlo ko kanimo.
Tumana ang mga sugo ko aron padayon kang magkinabuhi.
- ⁵ Paninguhaa nga makaangkon kag kaalam ug pagsabot.
Ayawg kalimti ang akong mga gipang-istorya kanimo,
ug ayawg biya niini.
- ⁶ Ayaw isalikway ang kaalam,
hatagi hinuon kinig importansya,
kay mao kini ang motipig kanimo.
- ⁷ Ang kaalam ug pagsabot maoy labing mahinungdanon sa tanan,
busa paninguhaa gayod nga maangkon mo kini
bisan pag mahurot ang tanan mong kabtangan.[†]
- ⁸ Higugmaa ug tipigi ang kaalam,
kay makahatag kini kanimog kadunggan.
- ⁹ Sama kini sa korona nga bulak
nga makahatag ug katahom kanimo.”
- ¹⁰ Anak, pamatia ug tumana ang gipanulti ko kanimo
aron motaas ang imong kinabuhi.
- ¹¹ Nagtudlo na ako kanimog kaalam,
kon unsaon pagkinabuhig ensakto.
- ¹² Busa kon sundon mo kini,
walay kahasol sa imong pagkinabuhi, ug dili ka matarog.

[†] 4:7 busa paninguhaa...kabtangan: o busa bisan unsa pay imong naangkon, paninguhaa gayod nga maangkon ang kaalam ug ang pagsabot.

- 13 Ayaw gayod kalimti ang gihimo kong pagtul-id
sa imong pamatasan;
tipigi kini sa imong kasing-kasing kay imo
kanang ikinabuhi.
- 14 Ayaw sunda ang binuhatan
sa mga daotan.
- 15 Likayi gayod kini ug padayon
sa imong pagkinabuhing matarong.
- 16 Kay dili sila makatulog kon
dili sila makahimog daotan o wala silay
malaglag.
- 17 Ang kadaotan ug ang kabangis daw
maoy ilang kinaon ug ilimnon.
- 18 Ang pagkinabuhi sa mga matarong daw
sama sa nagsubang nga adlaw
nga mosamot kasidlak sa kaudtohon.
- 19 Apan ang pagkinabuhi sa mga daotan daw
sama sa kangitngit,
ug wala sila masayod kon unsa ang hinungdan
sa ilang pagkalaglag.
- 20 Anak, pamatia pag-ayo
ang gipangtudlo ko kanimo;
- 21 ayaw gayod kini kalimti,
hinuon tipigi kini sa imong kasing-kasing.
- 22 Kay maghatag kinig maayong panglawas
ug taas nga kinabuhi
sa nagbaton niini.
- 23 Bantayi pag-ayo ang imong huna-huna,
kay kon unsay anaa sa imong huna-huna
mao usab ang imong ikinabuhi.
- 24 Ayaw gayod pagsultig bakak

- ug walay hinungdan.
- ²⁵ Isentro ang imong panghuna-huna
sa mga butang nga maayo.
- ²⁶ Balansiha pag-ayo ang tanan mong
pagahimuon
aron maayo ang mahimong resulta niini.
- ²⁷ Pagtinarong;
likayi ang paghimo ug daotan.

5

Pahimangno Kabahin sa Pagpanapaw

- ¹ Anak, paminawa kining mga maalamong pulong
nga akong isulti,
- ² aron makahibalo ka magdesisyon sa ensakto
ug manulti nga adunay kaalam.
- ³ Ang pulong sa babayeng daotan sama katam-is
sa dugos,
ug lami tagamtamon sama sa lana sa olibo.
- ⁴ Apan sa kaulahian ang kapait
ug kasakit ray imong dangatan.
- ⁵ Kon mosunod ka kaniya,
dad-on ka niya sa dapit sa mga patay;
ang dalan nga iyang gilakwan padulong sa ka-
matayon.
- ⁶ Wala siya magtagad sa dalan sa kinabuhi.
Dili tul-id ang dalan nga iyang ginasubay
ug wala gani siya makaamgo niini.
- ⁷ Busa mga anak, pamatia ninyo ako ug tumana.
- ⁸ Palayo kamo sa babayeng sama niana.
Ayaw kamo pagduol sa iyang balay.
- ⁹ Kay kon himuon ninyo kana,

- mawad-an kamog dungog ug maangkon kini
sa uban,
ug mamatay kamo sa kamot sa mga tawong
bangis.
- 10 Ang tanan ninyong bahandi ug uban pang hi-
nagoan kuhaon lang
ug pahimuslan sa ubang mga tawo.
- 11 Mag-agulo kamo kon magtinga na kamo,
nga labihan na kaayo kaniwang.
- 12 Unya moingon kamo, “Anugon wala ko gihata-
gan ug pagtagad
ang mga pagbadlong sa akong pamatasan.
- 13 Wala ako mamati sa akong mga magtutudlo.
- 14 Busa karon, gaungaw na ako sa baba sa ka-
matayon
atubangan sa katilingban.”
- 15 Sa imong asawa ka lang angay makighilawas.
Kon tubig pa kini,
sa imong kaugalingong atabay ka lang
magkuhag imong imnon.
- 16 Kay basig magluib usab ang imong asawa.*
- 17 Kinahanglan nga imo lang siya;
dili siya makighilawas sa ubang lalaki.
- 18 Magpakalipay ka diha sa imong asawa,
ug hinaut nga panalanginan siya sa Dios.
- 19 Matahom siya ug maanindot sama sa lagsaw,
busa hinaut nga mawili ka kaniya†
ug mabihag kanunay sa iyang gugma.
- 20 Anak, ayaw pagpadani sa babayeng daotan

* 5:16 Sa literal, *Basig mag-awas ang imong tuboran diha sa mga karsada o sa mga plasa.* † 5:19 mawili ka kaniya: sa literal, *matagbaw ka sa iyang dughan.*

o pagpakigrelasyon kaniya.

- ²¹ Kay nakita sa GINOO ang tanan mong binuhatan;
nagtan-aw siya bisan asa ka paingon.
- ²² Ang binuhatan sa tawong daotan
sama sa lit-ag nga mounay kaniya.
- ²³ Mahisalaag siya tungod sa iyang kabuang,
ug mamatay siya tungod kay dili siya
magpatul-id
sa iyang pamatasan.

6

Dugang mga Pahimangno

- ¹ Anak, kon moako ka
nga mobayad sa utang sa ubang tawo,
- ² masulod ka sa kompromiso,
ug manubag ka ngadto sa imong gisaaran.
- ³ Apan mao kini ang himoa aron makalingkawas
ka
sa imong obligasyon:
Adtoa ang imong gisaaran
ug pagpakiluoy nga ipalingkawas ka niya
sa maong obligasyon.
- ⁴ Ayaw gayod tulog-tulogi
o unya-unyaa
- ⁵ hangtod nga makalingkawas ka niini,
nga daw sa usa o sa langgam
nga nakaikyas gikan sa mangangayam.
- ⁶ Kamong mga tapolan,
obserbahi ug kat-oni ang pagkinabuhi sa mga
lamigas,

- aron magmaalamon kamo.
- ⁷ Bisan walay pangulo o tigdumala nga nagsugo kanila,
- ⁸ nagtigom silag pagkaon sa panahon sa ting-init ug ting-ani, aron aduna silay pagkaon sa ting-ulan.
- ⁹ Kamong mga tapolan, magsige ra ba gayod mo ug katulog?
Kanus-a man mo magmata?
- ¹⁰ Sige ramog tulog-tulog, hayang-hayang, ug panguyogpos,
- ¹¹ unya sa kalit lang moabot kaninyo ang kawad-on nga daw sa armadong tulisan.
- ¹² Ang mga walay pulos ug daotang mga tawo manugilon ug bakak.
- ¹³ Pinaagi sa ilang kidhat-kidhat ug sinyas-sinyas sa ilang mga kamot ug tiil manglimbong sila sa uban.
- ¹⁴ Sa ilang pagka-mangingilad, kanunay silang nagplano sa paghimo ug daotan, ug tigpasiugda silag kagubot.
- ¹⁵ Busa sa kalit lang laglagon sila, ug wala gayoy makatabang kanila.
- ¹⁶ Adunay pito* ka matang sa tawo nga gikapungtan ug gikangil-aran sa GINOO:
- ¹⁷ ang mga hambogiro,

* **6:16** *pito*: sa literal, *unom o pito*.

ang mga bakakon,
ang mga gapatay ug tawo,
¹⁸ ang mga nagplanog daotan,
ang mga abtik mohimog daotan,
¹⁹ ang mga nagsaksi ug bakak,
ug ang mga nagpaaway sa iyang isigka-tawo.

- ²⁰ Anak, sunda ang mga sugo
ug gipanudlo sa imong ginikanan.
²¹ Itanom kini sa imong huna-huna
aron dili mo gayod malimtan.
²² Maggiya kini, magtipig, ug magpahinumdom
kanimo
sa bisan unsay imong buhaton.[†]
²³ Kay ang ilang mga sugo
sama sa suga nga mohatag kanimog kahayag.
Ug ang pagbadlong ug pagtul-id nila sa imong
pamatasan
makaayo ug makapataas sa imong kinabuhi.
²⁴ Ilikay ka usab niini gikan sa babayeng daotan
nga makadaning manulti.
²⁵ Ayaw pagpatintal sa iyang katahom.
Ayaw pagpadala sa iyang mga kidhat.[‡]
²⁶ Ang pagpakighilawas sa babayeng nagbaligya
sa iyang dungog mabayran rag pilak,
apan ang pagpakighilawas sa asawa sa uban
bayran mo
sa imong kinabuhi.
²⁷ Kon ipaduol mo ang kalayo sa imong dughan

[†] **6:22** *bisan unsay imong buhaton*: sa literal, sa imong paglakaw, pagtulog, ug pagbangon. [‡] **6:25** *kidhat*: o matahom nga mata.

- masunog ang imong bisti.
- ²⁸ Kon maglakaw ka sa baga
mapaso ang imong tiil.
- ²⁹ Mao kana nga kon makighilawas ka
sa asawa sa uban, silotan ka!
- ³⁰ Mahimong palabyon ang gihimo sa kawatan
nga nangawat
tungod kay gigutom siya,
- ³¹ apan kon madakpan siya,
pabayron siyag pito ka pilo sa kantidad
nga iyang gikawat,
bisan pag mahurot ang tanan niyang butang.
- ³² Ang tawong nakigrelasyon sa
asawa sa uban walay hustong panabot.
Gidaot lang niya ang iyang kaugalingon.
- ³³ Sakiton siya
ug maulawan hangtod sa kahangtoran.
- ³⁴ Ang bana nga nangabugho masuko pag-ayo,
ug mobalos siya nga walay kaluoy.
- ³⁵ Dili siya modawat ug bayad,
bisan pag unsa kini kadako.

7

- ¹ Anak, tumana ug tipigi sa imong kasing-kasing
ang akong mga gipanudlo ug mga sugo.
- ² Tipigi ang akong mga sugo aron
motaas ang imong kinabuhi.
Ampingi ang gipanudlo ko kanimo
sama sa pag-amping mo sa imong mga mata.
- ³ Itanom kini sa imong huna-huna
aron dili mo gayod malimtan.

- 4 Isipa ang kaalam ingon nga imong igsoong babaye
ug ang maayong pagsabot ingon
nga imong suod nga higala.
- 5 Kay ilikay ka niini gikan sa babayeng daotan
nga makadaning manulti.

Ang Babayeng Daotan

- 6 Usa ka adlaw,
namintana ako sa akong balay,
- 7 ug nakita ko ang mga batan-ong lalaki
nga walay alamag sa kinabuhi.
Ang usa kanila walay buot.
- 8 Misubay siya sa dalan paingon sa kanto diin atua
ang balay
sa usa ka babayeng daotan.
- 9 Kilom-kilom na kadto
ug paingon na mongitngit.
- 10 Unya gisugat siya sa usa ka babaye nga nagsul-
ob
ug bisti sa babayeng nagbaligyag dungog,
nga aduna nay planong daan sa unsay iyang
himuon
sa maong lalaki.
- 11 Kining babayhana sabaan ug gahig ulo.
Dili makapuyo sa balay.
- 12 Anaa siya kanunay sa dalan o sa mga eskinita,
ug usahay sa mga plasa.
- 13 Inigkakita niyag lalaki, gakson niya kinig
hagkan.
Ug dili gayod maulaw moingon:
- 14 “Gituman ko karon ang akong saad nga magha-
lad,

- ug adunay mga karne didto sa balay gikan sa
mananap
nga akong gihalad.
- 15 Busa gipangita ka nako,
ug maayo kay nakita ka nako.
- 16 Gihapinan ko na ang akong higdaanan ug
dekolor
nga panapton nga gikan pa sa Ehipto.
- 17 Gibutangan ko kini
sa mga mira, aloe, ug cinamon.
- 18 Busa dali, magdulog kita;
tagbawon ta ang atong kaugalingon hangtod
magbuntag,
- 19 kay wala dinhi ang akong bana.
Atua siya sa layo.
- 20 Nagdala siyag daghang kuwarta
ug mga duha pa ka semana ayha siya moba-
lik.”
- 21 Busa nahaylo niya ang lalaki pinaagi
sa iyang tam-is ug makadani nga mga pulong.
- 22 Diha-diha misunod ang lalaki kaniya
nga daw sa baka nga giguyod paingon sa
ihawanan
o sa lagsaw* nga nagpadulong sa lit-ag
- 23 diin mamatay siya pinaagi sa pana.
Sama usab siya sa usa ka langgam nga
nagdali-dali
ug paingon sa lit-ag,
nga walay kalibotan nga kamatayon diay
ang iyang padulngan.

* 7:22 lagsaw: mao kini sa Syriac; sa Hebreo, *buang-buang*.

- 24 Busa, mga anak,
pamatia ninyo pag-ayo ang akong gisulti.
- 25 Ayaw kamo pagpadala niining matanga sa
babaye;
ayaw kamo pagpahisalaag kaniya.
- 26 Daghan nang mga lalaki ang nalaglag
tungod kaniya.
- 27 Kon moadto kamo sa iyang balay,
sama rag nagpaingon kamo sa dapit sa mga
patay.

8

Ginadayeg ang Kaalam

- 1 Ang kaalam ug pagsabot sama sa
tawong nagwali.
- 2 Nagbarog siya diha sa habog nga mga lugar
sa daplin sa kadalanan, sa gisang-an sa dalan,
- 3 duol sa mga pultahan sa lungsod, ug sa mga
agianan.
Ug nagwali siyag kusog:
- 4 “Kamong tanan nga katawhan,
nakigsulti ako.
- 5 Kamong mga walay kahibalo, pagmaalamon
kamo.
Kamong mga buang-buang, sabta kini.
- 6 Pamati kamo, kay mapuslanon
ug husto kining akong isulti.
- 7 Tinuod gayod ang akong gisulti
ug ngil-aran ako sa nagsultig daotan.
- 8 Matarong ang tanan kong gisulti
ug wala gayod kini sagol nga bakak o limbong.
- 9 Masabtan kining tanan ug walay sayop
alang sa mga tawong adunay pagsabot.

- 10 Palabiha ang kaalam ug ang akong pagtul-id
sa imong pamatasan kaysa pilak ug bulawan.
- 11 Kay ang kaalam mas bililhon pa kaysa mahalong mga bato
ug wala gayoy butang nga imong pangan-doyon
nga makatupong niini.
- 12 “Ako, nga mao ang kaalam,
kahibalo motimbang-timbang kon unsay
husto o dili,
ug kahibalo ako modesisyon sa ensakto.
- 13 Ang nagtahod sa GINOO nasilag sa daotan.
Gikasilagan ko ang pagpanghambog,
ang pagkamapahitas-on,
ang daotang batasan,
ug ang pagpamakak.
- 14 Maayo akong motambag ug aduna akoy husto
nga kaalam.
Adunay pagsabot ako ug gahom.
- 15 Pinaagi kanako makadumala ang mga hari,
ug makahimo ang mga pangulo
ug matarong nga mga kasugoan.
- 16 Pinaagi kanako makadumala ang mga tigdu-mala
ug ang mga opisyal,
ang tanan nga nagdumala nga matarong.*
- 17 Gihigugma ko ang naghigugma kanako;
ang mangita kanako makakaplag kanako.
- 18 Makahatag akog bahandi, dungog, kauswagan,

* **8:16** *mga opisyal...matarong:* sa Septuagint ug sa ubang mga manuskrito sa Hebreo, *mga opisyal nga nagdumala sa kalibotan.*

- ug kadaogan nga molungtad.
- 19 Ang akong mahatag mas bililhon pa
kaysa purong bulawan o pilak.
- 20 Ginasunod ko
kon unsay matarong ug husto.
- 21 Ang naghigugma kanako hatagan kog bahandi;
pun-on ko ang ilang tipiganan sa bahandi.
- 22 “Daan na akong kauban[†] sa GINOO
sa wala pa niya mugnaa ang tanan.
- 23-26 Gitugotan niya nga anaa na ako sukad pa sa
una.
Diha na ako sa wala pa ang kalibotan:
ang dagat, ang mga tuboran, ang mga bukid,
ang mga bungtod, ang mga kaumahan,
ug bisan ang mga abog.
- 27 Diha na ako sa pagmugna niya sa langit,
sa pagbutang niya sa utlanan sa langit
ug sa yuta,
- 28 sa pagmugna niya sa mga panganod,
sa pagpatubod niya sa mga tuboran sa kahi-
ladman,
- 29 sa pagbutang niya sa utlanan sa dagat
aron dili kini molapaw,
ug sa pagbutang niya
sa mga pundasyon sa kalibotan.
- 30 Sama ako sa usa ka arkitekto[‡]
diha sa tapad sa GINOO.
Ako ang iyang kalipay adlaw-adlaw,
ug malipayon ako kanunay sa iyang presen-
sya.

[†] 8:22 *kauban*: o *gimugna*. [‡] 8:30 *arkitekto*: dili klaro sa Hebreo.
Posible usab, *gamay nga bata o masaligan nga higala*.

- ³¹ Nalipay ako sa kalibotan nga iyang gimugna ug sa mga katawhan.
- ³² “Busa karon mga anak, pamatia ninyo ako, kay bulahan ang nagsunod sa akong mga pamaagi.
- ³³ Pamatia ninyo ang akong pagtul-id sa inyong pamatasan aron mahimo kamong maalamon, ug ayaw gayod ninyo kini kalimti.
- ³⁴ Bulahan ang tawo nga kanunayng nangandam ug naghulat sa pagpamati kanako.
- ³⁵ Kay ang tawo nga nangita kanako makaangkon sa maayo ug taas nga kinabuhi, ug pakamaayohon siya sa GINOO.
- ³⁶ Apan ang tawo nga wala mangita kanako, nagsakit lang sa iyang kaugalingon. Ang tanang mga nasuko kanako gusto ug kamatayon.”

9

Ang Kaalam ug ang Kabuang

- ¹ Ang kaalam sama sa usa ka tawo nga nagpatukod ug dako ug matahom nga balay.*
- ² Nagpakombira siya; gaandam ug mga pagkaon ug ilimnon.
- ³ Unya gisugo niya ang iyang mga sulugoong babaye nga moadtog habog nga mga dapit sa lungsod aron iman-tala kini:

* **9:1** *dako ug matahom nga balay:* sa literal, *balay nga adunay pito ka haligi.*

- 4 “Kamong mga walay alamag ug pagsabot,
giimbitar kamo sa kombira.
- 5 Panganhi kamo aron mokaon
ug moinom sa akong giandam.
- 6 Undanga na ang inyong pagkawalay-alamag
aron padayon kamong mabuhi.
Pagkinabuhi kamo nga adunay pagsabot.”
- 7 Kon badlongon mo ang tawong mabiay-biayon,
insultohon ka niya.
Kon badlongon mo ang tawong daotan,
pasipad-an ka niya.
- 8 Ayaw badlonga ang tawong mabiay-biayon
kay kapungtan ka niya.
Badlonga ang tawong maalamon
ug higugmaon ka niya.
- 9 Tudloi ang maalamon, ug mahimo siyang mas
maalamon.
Tudloi ang tawong matarong ug madugangan
pa gayod ang iyang kahibalo.
- 10 Kon gusto ka magmaalamon, tahora ang GINOO.
Kon ilhon mo ang Balaan nga Dios,
makaangkon kag maayong panabot.
- 11 Pinaagi sa kaalam,
motaas ang imong kinabuhi.
- 12 Kon maalamon ka, makahatag kini kanimog
kaayohan,
apan kon isalikway mo ang kaalam, ikaw ray
mag-antos.
- 13 Ang kabuang sama sa usa ka babayeng sabaan,
walay alamag, ug walay kahibalo.

- 14 Maglingkod siya sa pultahan
sa iyang balay o sa habog nga mga dapit sa
lungsod,
15 ug manawag sa mga molabay
nga nagpadulong sa ilang mga trabaho.
16 Moingon siya, “Kamong mga walay alamag, dali
kamo dinhi.”
Ug ingon pa niya sa mga walay panabot,
17 “Mas lami ang tubig nga kinawat
ug mas lami ang pagkaon nga kan-on sa
tago.”†
18 Apan wala masayod ang mga tawo
nga ang moadto kaniya mamatay.
Ang nakaadto na kaniya anaa na karon sa
dapit sa mga patay.

Ang mga Panultihon ni Solomon

10

- 1 Mao kini ang mga panultihon ni Solomon:
Ang anak nga maalamon naghatag ug kalipay sa
iyang ginikanan,
apan ang anak nga buang-buang naghatag ug
kasubo kanila.
2 Ang bahandi nga nakuha sa daotang paagi
dili makahatag ug kaayohan,
apan ang matarong nga pagkinabuhi
makaluwas kanimo gikan sa kamatayon.
3 Dili motugot ang GINOO nga magutman ang mga
matarong,
apan ang mga daotan dili niya tugotan

† 9:17 Tingali ang buot ipasabot nga ang gidili mao hinuoy lami.

nga matuman ang ilang daotang mga pangan-
doy.

⁴ Ang pagkatapolan makapakabos sa tawo,
apan ang pagkakugihan makapaadunahan
kaniya.

⁵ Ang nagtigom ug pagkaon sa ting-ani maalamon
nga tawo,*
apan ang magsige lag katulog makauulaw.

⁶ Panalanginan sa Dios ang tawong matarong;
ang pulong sa mga tawong daotan maka-
pasakit.

⁷ Ang tawong matarong mahimong panalangin
ngadto sa uban ug kanunayng mahinumdo-
man,
apan ang mga tawong daotan kalimtan sa
dayon.

⁸ Ang tawong maalamon nagtuman sa mga sugo.
Ang tawong nagsultig kabuang malaglag.

⁹ Ang tawong matarong layo sa kadaot,
apan ang tawong daotan mabulgar ang sala.

¹⁰ Ang tawong limbongan makahatag ug
kasamok,
ug ang tawong nagsultig kabuang malaglag.

* **10:5** *tawo*: sa Hebreo, *anak*.

- 11 Ang pulong sa tawong matarong makahatag ug kaayohan sa kinabuhi sa uban,[†]
apan ang pulong sa mga tawong daotan makapasakit.
- 12 Ang kasilag makahaling ug kasamok,
apan ang gugma makapasaylo sa tanang kasaypanan.
- 13 Ang tawo nga adunay pagsabot naglitok sa mga pulong nga adunay kaalam,
apan ang tawo nga walay pagsabot nagsultig mga pulong nga maoy hinungdan nga silotan siya.
- 14 Ang mga maalamon padayon nga nakat-on,
apan ang mga buang-buang naglitok sa mga pulong nga magpadali sa ilang kalaglagan.
- 15 Ang bahandi sa adunahan makapanalipod kaniya,
apan ang kawad-on sa kabos molaglag kaniya.
- 16 Ang ganti sa tawong matarong mao ang maayo ug taas nga kinabuhi,
apan silot ang maani sa tawong daotan.
- 17 Ang tawo nga mopatuo sa mga pagbadlong makaangkon ug maayo ug taas nga kinabuhi,

[†] **10:11** *makahatag...sa uban:* sa literal, *tuboran nga naghatag ug kinabuhi.*

apan ang tawo nga nagsalikway niini mahisalaag.

¹⁸ Bakakon ang tawo nga naghambin ug kasuko, ug buang-buang ang tawong manglibak.

¹⁹ Ang tawong tabian daling makasala. Maalamon ang tawong magpugong sa iyang baba.

²⁰ Ang mga pulong sa tawong matarong bililhon sama sa pilak, apan ang huna-huna sa tawong daotan walay pulos.

²¹ Ang pulong sa tawong matarong makahatag ug kaayohan sa daghang mga tawo gawas lang sa mga tawong buang-buang nga mangamatay tungod sa kawalay-pagsabot.

²² Maadunahan ang tawo tungod sa pagpanalangin sa GINOO, ug wala naghatag ang GINOO ug kalisod sa iyang pagkabahandianon.

²³ Ang kalipay sa buang-buang mao ang paghimog daotan, apan ang kalipay sa tawo nga adunay pagsabot mao ang pagkinabuhing maalamon.

²⁴ Maingon nga ang gikahadlokan

sa tawong daotan mahitabo kaniya,
ang ginahandom sa tawong matarong
maangkon niya.

25 Kon moabot sa kinabuhi ang pagsulay nga daw
sa bagyo,
mapukan ang tawong daotan,
apan ang tawong matarong
pabiling magbarog nga lig-on.

26 Maingon nga ang suka makapangilo sa ngipon
ug ang aso makapaluha sa mata,
ang tapolan nga tawo makapaugtas sa nag-
sugo kaniya.

27 Ang nagtahod sa GINOO taas ug kinabuhi,
apan ang tawong daotan mubo rag kinabuhi.

28 Ang paglaom sa mga matarong makahatag
kanilag kalipay,
apan ang paglaom sa mga daotan walay katu-
manan.

29 Ang pagsunod sa mga matarong sa pamaagi
sa GINOO maoy magpanalipod kanila,
apan ang pagsupak niini
sa mga tawong daotan makapalaglag kanila.

30 Ang mga matarong dili papahawaon niining yu-
taa,
apan ang mga daotan palayason.

31 Ang mga pulong sa tawong matarong adunay
kaalam,
apan ang mga pulong sa tawong limbongan

makapalaglag kaniya.

- ³² Ang tawong matarong nasayod kon unsay an-
gay isulti,
apan ang mga tawong daotan
walay laing masulti kundi ang sayop.

11

- ¹ Ngil-aran ang GINOO sa manikas ug timbang,
apan malipay siya sa dili tikasan.
- ² Ang manghambog maulawan,
apan ang mapainubsanon mahimong maala-
mon.
- ³ Ang tawong matarong nasayod sa iyang
pagabuhaton
kay nagsubay siya sa ensaktong pagkinabuhi,
apan ang maluibon malaglag
kay ang sayop maoy iyang ginakinabuhi.
- ⁴ Ang bahandi dili makatabang kon silotan sa Dios
ang tawo sa kamatayon,
apan ang matarong nga pagkinabuhi
makaluwas gikan sa kamatayon.
- ⁵ Ang pagkinabuhing matarong sa tawong
dili salawayon
makapagaan sa iyang pagkinabuhi,
apan ang tawong daotan malaglag
tungod sa iyang daotang binuhatan.

- ⁶ Ang pagkinabuhing matarong sa tawong nagsubay sa ensakto maoy magluwas kaniya, apan ang daotang mga tinguha sa tawong maluibon maoy magsakit kaniya.
- ⁷ Inigkamatay sa mga tawong daotan, mahanaw ang ilang paglaom; ang ilang gipanghandom wala nay pulos.
- ⁸ Luwason sa Dios gikan sa kalisod ang matarong, apan ang daotan iyang pasagdan.
- ⁹ Daoton sa dili diosnon ang iyang isigka-tawo pinaagi sa iyang mga pulong. Makalingkawas ang tawong matarong pinaagi sa iyang kaalam.
- ¹⁰ Manghugyaw sa kalipay ang mga lumulupyo sa usa ka lungsod kon mouswag ang mga matarong ug ingon man kon mangamatay ang mga daotan.
- ¹¹ Mouswag ang lungsod pinaagi sa pagpanalangin sa mga matarong, apan mapukan kini pinaagi sa pagpangdaot sa mga daotan.
- ¹² Ang tawong walay pagsabot mangbugal-bugal sa iyang isigka-tawo, apan ang tawong adunay pagsabot nagpu-gong sa iyang baba.
- ¹³ Ang libakira manugilon sa sekreto,

apan ang tawong kasaligan makatago ug sekreto.

¹⁴ Mapukan ang usa ka nasod kon wala kini mga magtatambag,
apan molig-on kini kon daghan ang mga magtatambag.

¹⁵ Magkaproblema ka kon moako ka nga mobayad sa utang sa uban,
labi na kon dili nimo sila kaila.

Busa kon dili ka gustong maproblemahan,
ayaw kana himoa.

¹⁶ Ang babayeng buotan moani ug pasidungog,
apan ang tawong bangis kutob ra sa pag-angkon ug bahandi.

Ang tawong tapolan mapobre,*
apan ang tawong kugihan maadunahan.

¹⁷ Kon maayo ka sa uban, makahatag kinig kaayohan kanimo;
apan kon bangis ka, kasakit ang imong padulngan.

¹⁸ Ang ganti sa tawong daotan lumalabay lang,
apan ang buhat sa tawong matarong moani ug matuod nga ganti.

¹⁹ Ang tawong naghimog matarong padayong mabuhi,

* **11:16** *Ang tawong tapolan mapobre*: wala kini sa Hebreo, apan anaa sa Septuagint.

apan ang naghimog daotan mamatay.

²⁰ Ngil-aran ang GINOO sa mga tawong baliko ug utok,
apan gikalipay niya ang mga tawong dili salawayon.

²¹ Sigurado gayod nga silotan ang mga daotan,
apan makalingkawas ang mga matarong.

²² Ang katahom sa babayeng walay maayong desisyon
sama lang sa singsing nga bulawan nga anaa sa simod sa baboy.

²³ Ang ginatinguha sa mga matarong makahatag ug kaayohan,
apan ang ginatinguha sa mga daotan makalagot.

²⁴ Ang mga mahinatagon misamot hinuon pag-uswag;
apan ang mga hakog misamot hinuon ug kakabos.

²⁵ Ang tawong mahinatagon mouswag.
Ang tawo nga nagtabang sa uban tabangan usab.

²⁶ Panghimaraoton sa mga tawo
ang nagtago sa iyang baligya aron ibaligya
kini kon motaas na ang presyo,
apan dinayeg ang mga tawo nga wala magtago sa ilang baligya.

- 27 Ang tawong nangandoy sa maayo makakitag kaayo,
apan ang tawo nga mangitag samok maka-
sugat gayod niini.
- 28 Madismaya ang tawo nga nagsalig sa iyang bahandi,
apan ang matarong mouswag sama sa labong nga tanom.
- 29 Ang mga buang-buang nagdala ug kasamok sa panimalay
ug wala gayod silay mapanunod sa kaulahian.
Mahimo silang ulipon sa mga maalamon.
- 30 Ang binuhatan sa tawong matarong makatabang sa uban nga mahimong motarong ug motaas ang ilang mga kinabuhi.[†]
Ug maaghat niya ang mga tawo sa iyang kaalam.
- 31 Kon dinhi sa kalibotan ang mga matarong makadawat
ug balos sa ilang mga binuhatan,
labi na gayong balosan ang mga daotan ug mga makasasala.

12

- 1 Ang tawo nga modawat ug pagtul-id sa iyang pamatasan
gustong magmaalamon,

[†] 11:30 *makatabang...kinabuhi*: sa literal, *kahoy nga naghatag sa kinabuhi*.

apan hungog ang tawong dili gustong badlongon.

² Kahimut-an sa GINOO ang maayong tawo,
apan silotan niya ang manglingla.

³ Ang tawong daotan ug binuhatan walay kalig-on;
apan ang matarong dili matarog,
sama sa kahoy nga lawom ug gamot.

⁴ Ang maayo nga asawa garbo ug kalipay sa iyang bana,
apan ang makauulaw nga asawa
sama sa sakit nga mokutkot sa kabukogan sa iyang bana.

⁵ Ang mga gihuna-huna
sa mga tawong matarong ensakto;
ang ginatambag sa tawong daotan malimbon-gon.

⁶ Makamatay ang mga pulong sa mga daotan,
apan ang mga pulong sa mga matarong makaluwas.

⁷ Laglagon ang mga daotan ug mahanaw sila,
apan ang mga matarong
ug ang ilang mga kaliwat magpabilin.

⁸ Ginapasidunggan ang tawong maalamon,
apan ginatamay ang tawong baliko ug utok.

⁹ Mas maayo pa ang tawo
nga dili inila apan adunay sulugoon

kaysa tawo nga nagpakaaron-ingnon
nga dungganon apan wala diay gikaon.

- 10 Ang tawong matarong
moatiman ug maayo sa iyang mga mananap,
apan ang tawong daotan bangis ug walay kaluoy
sa iyang mga mananap.
- 11 Ang kugihan nga mag-uuma adunay abunda
nga pagkaon,
apan ang walay pagsabot
mag-usik-usik sa iyang panahon sa walay ka-
puslanan.
- 12 Ang gusto sa mga daotan mao ang kanunay nga
paghimo
ug daotan, mao kana nga dili gayod sila molig-
on,
apan ang mga matarong molig-on sama
sa kahoy nga lawom ang gamot.*
- 13 Ang daotang mga pulong sa tawong daotan
maoy maghatod kaniya sa kagubot,
apan ang matarong maglikay sa gubot.
- 14 Adunay ganti ang maayo natong mga pulong
ug binuhatan.
- 15 Ang tawong buang-buang
naghuna-huna nga husto siya kanunay,
apan ang tawong maalamon mamati ug tam-
bag.

* 12:12 Dili klaro ang buot ipasabot niini sa Hebreo nga teksto.

- 16 Masuko dayon ang tawong buang-buang kon insultohon,
apan ang tawong maalamon
dili magtagad sa mga pagpanginsulto kaniya.
- 17 Ang kasaligan nga saksi nagsugilon sa tinuod,
apan dili masaligan ang bakakon.
- 18 Ang mga pulong
nga wala huna-hunaa sa dili pa ibungat
nahisama sa espada nga makapasakit sa pag-
bati,
apan ang mga pulong nga gibalansi
kon maayo ba o dili makapahupay.
- 19 Ang kamatuoran maoy molungtad,
apan ang bakak sa kalit lang mahanaw.
- 20 Panglimbong ang sulod sa kasing-kasing
sa tawong nagplanog daotan,
apan kalipay ang bation sa tawong nagplanog
kaayohan.
- 21 Walay daotang mahitabo sa mga matarong,
apan daghang daotang mahitabo ngadto sa
mga daotan.
- 22 Ngil-aran ang GINOO sa mga bakakon,
apan kalipay niya ang mga matinud-anon.
- 23 Ang maalamon nga tawo dili magpasigarbo
sa iyang nahibaloan,
apan ipakita gayod sa tawong buang-buang
ang iyang kabuang.

- ²⁴ Ang kugihan nga tawo
makaangkon ug taas nga katungdanan,
apan ang tapolan mubo rag posisyon.[†]
- ²⁵ Ang kabalaka makakuha sa kalipay sa tawo;
ang maayo nga mga pulong makapalipay
kaniya.
- ²⁶ Ang tawong matarong makagiya sa iyang hi-
gala,
apan ang tawong daotan makapahisalaag.
- ²⁷ Ang tawong tapolan dili makakab-ot sa iyang gi-
pangandoy,
apan ang tawong kugihan maadunahan.
- ²⁸ Kon magkinabuhi kang matarong, padayon
kang mabuhi,
ug maluwas ka sa kamatayon.

13

- ¹ Ang maalamon nga anak mamati sa pagtul-id
sa iyang amahan sa iyang pamatasan,
apan ang anak nga bugal-bugalon dili mamati
kon badlongon.
- ² Ang tawo nga maayo ang ipanulti makadawat
ug maayo nga balos,
apan ang maluibon panimaslan.
- ³ Ang magbantay sa iyang sinultihan nagpanali-
pod

[†] **12:24** *mubo rag posisyon*: sa literal, *mahimo lang nga ulipon*.

sa iyang kinabuhi,
apan ang magpataka ug sulti malaglag.

⁴ Kon tapolan ang usa ka tawo,
bisan unsa pay iyang pangandoyon
dili gayod niya maangkon,
apan kon kugihan siya,
maangkon niya ang labaw pa sa iyang gipangandoy.

⁵ Ang tawong matarong dili gustog bakak,
apan ang tawong daotan makauulaw ug binuhatan.

⁶ Ang tawong dili salawayon
malikay sa kadaot tungod sa iyang matarong
nga pagkinabuhi,
apan ang tawong makasasala
malaglag tungod sa iyang kadaotan.

⁷ Adunay mga tawo nga magpakaaron-ingnong
adunahan,
apan kabos diay.
Ug adunay mga tawo usab nga magpakaaron-ingnong kabos,
apan adunahan diay.

⁸ Ang adunahan mobayad aron matubos ang iyang
kinabuhi
gikan sa mga manghulga kaniya,
apan ang kabos, walay manghulga kaniya.

⁹ Ang kinabuhi sa tawong matarong
sama sa suga nga hayag kaayo,

apan ang kinabuhi sa tawong daotan
sama sa suga nga napalong.

¹⁰ Sa sobrang garbo,
adunay mga tawo nga dili maminaw ug tam-
bag,
ug mao kini ang hinungdan sa kagubot.
Kon gusto sila magmaalamon kinahanglan
maminaw sila ug tambag.

¹¹ Ang bahandi nga nakuha sa daotang paagi
dali rang mahanaw,
apan ang bahandi nga gihagoan mosamot
kadaghan.

¹² Ang pangandoy sa tawo nga wala matuman
makapaluya,
apan ang pangandoy nga natuman maka-
paabtik
ug makahatag ug kalipay sa kinabuhi.*

¹³ Mag-antos ang tawong nagsalikway sa mga gi-
tudlo
ug gipatuman kaniya,
apan ang tawong nagtuman niini
adunay kaayohan nga mapaabot.

¹⁴ Ang pagtudlo sa mga maalamon makaayo
ug mopalugway sa imong kinabuhi,[†]
ug makapalikay kanimo sa kamatayon.

* **13:12** makapaabtik...kinabuhi: sa literal, kahoy nga naghatag ug kinabuhi. † **13:14** makaayo...kinabuhi: sa literal, tuboran nga naghatag ug kinabuhi.

- 15 Ginatahod ang tawo nga adunay maayong panabot.
Ang tikasan nagpaingon sa kalaglagan.
- 16 Ang tawong adunay panabot motimbang-timbang una
sa iyang angayng buhaton,
apan ang buang-buang mopasundayag pa
gayod hinuon sa iyang kabuang.
- 17 Ang daotan nga mensahero magpagubot sa mga tawo,
apan ang masaligan nga mensahero
mopalig-on sa relasyon.
- 18 Ang tawo nga dili magpabadlong mapobre ug maulawan,
apan ang modawat sa mga pagbadlong pasidunggan.
- 19 Pagkanindot sa bation sa tawo kon matuman ang iyang gipangandoy;
mao kana nga ang mga buang-buang
dili gayod moundang sa paghimog daotan.
- 20 Kon makig-uban ka sa mga maalamon,
mahimo ka usab nga maalamon,
apan kon makig-uban ka sa mga buang-buang,
mag-antos ka.
- 21 Moabot ang kalaglagan sa mga makasasala bisan asa pa sila paingon,
apan ang mga matarong balosan ug kaayo.

²² Ang bahandi sa maayo nga tawo mapanunod
sa iyang mga apo,
apan ang bahandi sa makasasala mapanag-iya
sa mga matarong.

²³ Bisan dakog abot ang yuta sa mga kabos,
dili sila makapahimulos niini
tungod sa dili matarong nga binuhatan sa
uban.

²⁴ Kon dili mo disiplinahon ang imong anak,
wala ka mahigugma kaniya.
Busa kon gihigugma mo ang imong anak,
tul-ira ang iyang pamatasan.

²⁵ Ang mga matarong mabusog gayod,
apan ang mga daotan magutman.

14

¹ Ang maalamon nga asawa
mopalig-on sa iyang panimalay,
apan ang buang-buang nga asawa
moguba sa iyang panimalay.

² Ang tawo nga nagkinabuhi nga matarong nagta-
hod sa GINOO,
apan kadtung wala nagkinabuhi nga
matarong nagtamay kaniya.

³ Ang mga pulong sa tawong buang-buang
magpasakit kaniya,
apan ang mga pulong sa tawong maalamon
magtipig kaniya.

- ⁴ Kon wala kay mananap nga igdadaro wala kay maani,
apan kon aduna kay mananap, ug kusgan pa,
daghan kag maani.
- ⁵ Ang masaligan nga saksi nagsulti sa tinuod,
apan ang bakakon dili masaligan.
- ⁶ Ang tawong bugal-bugalon dili gayod
makaangkon
ug kaalam bisan unsaon ug paningkamot,
apan ang tawo nga adunay pagsabot dali rang
makakat-on.
- ⁷ Likayi ang mga buang-buang
kay wala kay maayong makat-onan gikan
kanila.
- ⁸ Ang kaalam sa tawong kahibalo
motimbang-timbang kon unsay maayo
o dili maoy naghatag kaniyag kahibalo
kon unsay angay niyang buhaton,
apan ang kabuang sa tawong buang-buang maoy
magpahisalaag kaniya.
- ⁹ Daw sa wala lang sa mga buang-buang kon
makasala sila,
apan niadtong mga matarong nga
nagkinabuhi sa ensakto,
gusto nila nga dawaton sila sa Dios.
- ¹⁰ Ikaw ray nasayod kon unsa ka kamalipayon
o kon unsa ka kamasulob-on.

- 11 Laglagon ang panimalay
niadtong mga daotan,
apan pauswagon ang panimalay
niadtong nagkinabuhi sa ensakto.
- 12 Tingali naghuna-huna ka
nga nagsubay ka sa ensaktong dalan,
apan padulong diay kini sa kalaglagaan.
- 13 Matago ang imong kasubo pinaagi sa
pagkatawa,
apan human sa katawa anaa ra gihapon ang
kasubo.
- 14 Anaa gayoy balos sa binuhatan sa tawo,
maayo man o daotan.
- 15 Bisag unsa ray tuohan sa tawong walay alamag;
apan ang tawong kahibalo motimbang-
timbang
kon unsay husto o dili ba kaha nagmatngon
sa iyang mga lakang.
- 16 Ang tawong maalamon nag-amping sa iyang
kaugalingon
ug naglikay sa kasamok;
apan ang buang-buang danghag
ug walay pagpugong sa kaugalingon.
- 17 Ang tawong dali rang masuko makabuhay ug
kabuang.
Ang tawong naglaraw ug daotan kapungtan.*

* 14:17 *kapungtan*: o *kapungtan sa uban*.

- 18 Makita ang kabuang sa tawong walay alamag,
apan makita gayod nga adunay kaalam
ang tawong mahibalo motimbang-timbang
kon unsay husto o dili.
- 19 Ang mga daotan moluhod
ug magpakiluoy sa mga matarong.
- 20 Wala kaayoy makighigala sa mga kabos,
bisan gani ang ilang mga isigka-ingon,
apan ang mga adunahan daghag higala.
- 21 Makasala ang tawo nga nagtamay
sa iyang isigka-tawo nga kabos,
apan bulahan ang tawo nga maayo sa mga
kabos.
- 22 Makasala ka kon magplano kag daotan
sa imong isigka-tawo,
apan kon magplano kag maayo,
adunay mga tawo nga maghigugma ug
mounong kanimo.
- 23 Ang pagtrabaho ug maayo anaay pulos,
apan kon pulos ra istorya mapobre ang tawo.
- 24 Ang balos nga madawat sa mga maalamon mao
ang ilang bahandi,
apan ang kabuang sa mga buang-buang
moanig dugang pang kabuang.
- 25 Ang saksi nga nagsugilon sa tinuod makaluwas
sa kinabuhi sa tawo,
apan ang magsaksig bakak usa ka maluibon.

- 26 Ang pagtahod sa GINOO maghatag ug siguridad
ug kalig-on ngadto sa tawo ug sa ilang mga
anak.
- 27 Ang pagtahod sa GINOO makaayo
ug mopalugway sa imong kinabuhi,[†]
ug makapalikay kanimo sa kamatayon.
- 28 Ang pagkagamhanan sa hari
nagdepende sa kadaghan sa iyang katawhan;
kon wala ang iyang katawhan mapukan ang
hari.
- 29 Ang tawong mapailubon maalamon gayod,
apan ang tawo nga daling masuko nagpakita
sa iyang pagkabuang-buang.
- 30 Ang malinawong huna-huna makaayo sa lawas,
apan ang kasina sama sa sakit
nga mokutkot sa kabukogan.
- 31 Ang nagpaantos sa mga kabos
nagtamay sa Dios nga naghimo kanila,
apan ang maluloy-on sa mga kabos
nagpasidungog sa Dios.
- 32 Laglagon ang mga daotan
tungod sa ilang daotang mga binuhatan,
apan panalipdan niya ang mga matarong
tungod sa ilang pagkadiosnon.[‡]

[†] 14:27 *makaayo...kinabuhi*: sa literal, *tuboran nga naghatag sa kinabuhi*. [‡] 14:32 *tungod sa ilang pagkadiosnon*: mao kini sa Septuagint ug sa Syriac; apan sa Hebreo, *bisan sa ilang kamatayon*.

³³ Ang kaalam anaa sa huna-huna sa tawong
adunay pagsabot,
apan ang mga buang-buang
walay[§] nahibaloan bahin sa kaalam.

³⁴ Mouswag ang usa ka nasod
kon ang mga lumulupyo niini magkinabuhi
nga matarong;
apan kon magpakasala sila, maulawan ang
ilang nasod.

³⁵ Makapalipay sa hari ang maalamon nga sulu-
goon,
apan kapungtan niya ang sulugoon
nga nagpakaulaw kaniya.

15

¹ Ang malumanay nga tubag makahupay sa ka-
suko,
apan ang singhag makapaalsa sa dugo.

² Ang mga pulong sa maalamon nga tawo maka-
hatag ug kaalam,
apan puro lang kabuang ang mogawas sa
baba sa tawong buang-buang.

³ Makita sa GINOO ang tanan, bisan asang dapita.
Nagtan-aw siya sa mga binuhatan sa mga
daotan ug sa mga matarong.

[§] **14:33** *walay*: wala kini sa Hebreo, apan anaa sa Septuagint ug sa Syriac.

- 4 Ang malumo nga mga pulong makaayo sa kinabuhi sa tawo,*
apan ang sakit nga mga pulong makapasakit sa dughan.
- 5 Ang buang-buang nga tawo dili manumbaling kon badlongon sa iyang amahan ang iyang pamatasan,
apan ang maalamon mopatuo.
- 6 Modaghan ang bahandi sa mga matarong,
apan ang iya sa mga daotan mahanaw.
- 7 Imantala sa mga maalamon ang kaalam;
dili kini mahimo sa mga buang-buang.
- 8 Ngil-aran ang GINOO sa halad sa mga daotan,
apan gikalipay niya ang pag-ampo sa mga matarong.
- 9 Ngil-aran ang GINOO sa paggawi sa tawong daotan,
apan ginahigugma niya ang tawong nagtinguha sa paghimog matarong.
- 10 Ang pagtul-id sa pamatasan isipon nga daotan sa tawo nga mitipas sa hustong dalan.
Ang tawo nga dili gusto badlongon mamatay.
- 11 Kon nahibalo ang GINOO kon unsay nangahitabo sa dapit sa mga patay,

* 15:4 *makaayo...tawo*: sa literal, *kahoy nga naghatag sa kinabuhi*.

mas labaw pa siyang nahibalo kon unsay
anaa sa kasing-kasing sa tawo.

¹² Ang tawong bugal-bugalon dili gustong badlongon;
dili siya magpatambag sa mga maalamon.

¹³ Kon malipayon ang tawo, mapahiyomon siya,
apan kon anaa siya sa kasubo, maminghoy
ang iyang nawong.

¹⁴ Ang tawo nga adunay pagsabot gusto gayod nga
makakat-on,
apan ang tawong buang-buang mas gusto pa
gayod ug kabuang.

¹⁵ Pait ang kinabuhi sa mga kabos,
apan kon kontento lang sila, magmalipayon
sila sa kanunay.

¹⁶ Mas maayo pa ang kabos nga adunay pagtahod
sa GINOO
kaysa adunahan nga puno sa kagubot ang
kinabuhi.

¹⁷ Mas maayo pang magsud-an lang ug utan nga
adunay paghigugmaay
kaysa magsud-an ug karne nga adunay
pagdinumtanay.

¹⁸ Ang pagkamainiton ug ulo makasugod ug
kasamok,
apan ang pagkamapailubon makapaundang
sa panag-away.

- 19 Kon tapolan ka mahimong lisod ang imong kinabuhi,
apan kon magkugi ka maharuhay imong kinabuhi.
- 20 Ang maalamon nga anak naghatag ug kalipay sa iyang ginikanan.
Buang-buang ang anak nga nagpakadaotan sa iyang ginikanan.
- 21 Ang tawo nga walay pagsabot malipay sa mga binuang,
apan ang tawong adunay pagsabot nagkinabuhi nga matarong.
- 22 Kon dili ka maminaw ug tambag kabahin sa imong mga plano,
dili ka molampos,
apan kon maminaw kag daghang tambag molampos gayod kini.
- 23 Malipay ang tawo
kon makahatag siya sa tukma nga tubag.
Samot na gayod kaanindot
kon makahatag siya sa tukmang tubag sa tukmang higayon.
- 24 Nagsubay ang maalamon nga tawo sa dalan paingon sa kinabuhi
aron malikayan niya ang kamatayon.

- 25 Gub-on sa GINOO ang balay sa mga mapahitas-on,[†]
apan panalipdan niya ang mga yuta sa mga biyuda.
- 26 Ngil-aran ang GINOO sa gihuna-huna sa mga daotan,
apan kalipay niya ang mga gihuna-huna[‡] sa mga hinlo ug kasing-kasing.
- 27 Ang tawo nga gaangkon ug bahandi sa daotang paagi
nagdala ug kalisod sa iyang panimalay.
Ang tawo nga dili modawat ug suborno
padayon nga magkinabuhi.
- 28 Ang matarong nga tawo maghuna-huna una sa dili pa siya mosulti,
apan ang daotan magpataka lag sulti.
- 29 Layo ang GINOO sa mga daotan,
apan mamati siya sa mga pag-ampo sa mga matarong.
- 30 Makahatag ug kalipay ang mapahiyomon nga panagway,
ug makapabaskog ang maayong balita.
- 31 Ang maminaw ug pagbadlong nga makahatag kaayohan sa kinabuhi
mahimong maalamon.

[†] 15:25 *mga mapahitas-on* nga buot moilog sa yuta sa mga biyuda.

[‡] 15:26 *gihuna-huna*: o gisulti.

- ³² Peligro ang tawo nga dili mamatig pagbadlong
nga motul-id sa iyang pamatasan,
apan kon iya kining tuohan, makaangkon
siyag pagsabot.
- ³³ Ang pagtahod sa GINOO magtudlo sa tawo nga
magmaalamon,
ug ang pagpaubos makahatag kaniyag dun-
gog.

16

- ¹ Ang tawo nagplano,
apan ang GINOO ang nagbuot
kon matuman ba kini o dili.*
- ² Sa atong huna-huna husto na
gayod ang tanan natong ginahimo,
apan ang GINOO ray makahukom
kon unsay atong tumong.
- ³ Itugyan sa GINOO ang tanan mong buhaton
ug magmalampuson ka.
- ⁴ Tanang gihimo sa GINOO adunay katuyoan,
bisan ang mga daotan nga gitakda niya nga
malaglag.
- ⁵ Ngil-aran ang GINOO sa mga mapahitas-on,
ug sigurado gayod nga silotan sila.
- ⁶ Kon tinuoray natong ginahigugma ang GINOO,

* **16:1** O Ang tawo nagplano kon unsay iyang isulti, apan ang GINOO
ang nagbuot kon unsa gayoy iyang isulti.

pasayloon niya ang atong mga sala.
Kon nagtahod kita kaniya, malikay kita sa
kadaotan.

⁷ Kon nalipay ang GINOO sa atong paggawi,
maghimo siyag paagi nga makighigala kanato
ang atong mga kaaway.

⁸ Mas maayo pa ang gamayng bahandi nga gi-
hagoan sa tinarong nga paagi
kaysa daghang bahandi nga naangkon sa
daotang paagi.

⁹ Nagplano ang tawo sa angay niyang buhaton,
apan ang GINOO ang nagpatigayon niana.

¹⁰ Kon mohukom ang hari nga giniyahan sa Dios,
husto kanunay ang iyang paghukom.[†]

¹¹ Dili ikahimuot sa GINOO nga manglimbong kita
sa atong pagnegosyo.

¹² Ngil-aran ang mga hari sa paghimog daotan,
kay ang ilang pagdumala makapadayon
lamang
kon matarong ang ilang binuhatan.

¹³ Malipay ang mga hari sa mga tawong
dili mamakak;
palangga nila kadtong nagsulti sa tinuod.

[†] **16:10** O Naghukom ang hari nga adunay awtoridad gikan sa Dios,
ug husto kanunay ang iyang paghukom.

- 14 Kon masuko ang hari malagmit aduna siyay patyon,
busa ang tawong maalamon
maningkamot gayod nga dili masuko ang hari.
- 15 Kon gikalipay sa hari ang usa ka tawo dili niya
kini patyon;
ipakita niya niini ang iyang kaayo nga daw
sa ulan sa panahon sa tingsibol sa mga tanom.
- 16 Mas labi pang maayo nga makaangkon ug
kaalam ug pagsabot
kaysa bulawan ug pilak.
- 17 Ang tawong nagsubay sa ensaktong pagk-
inabuhi naglikay sa kadaotan,
ug ang nagmatngon sa iyang kaugalingon
layo sa katalagman.
- 18 Ang kahambog ug kamapahitas-on sa usa ka
tawo
makapalaglag kaniya.
- 19 Mas maayo pang magkinabuhing mapainub-
sanon
uban sa mga kabos
kaysa makigbahin sa gipang-ilog sa mga ham-
bogiro.
- 20 Ang tawo nga mamati kon tudloan mouswag.
Bulahan ang tawo nga nagsalig sa GINOO.
- 21 Ang maalamon nga tawo mailhan
nga adunay hustong panabot,

ug kon maayo siyang manulti adunay makat-onan
ang ubang tawo kaniya.

²² Ang kaalam sama sa tuboran nga naghatag ug
kinabuhi ug
makaangkon ug maayo ug taas
nga kinabuhi ang nagbaton niini.
Apan ang mga buang-buang silotan
tungod sa ilang kabuang.

²³ Ang maalamon nga tawo nagbantay gayod sa
iyang gipanulti,
mao kana nga makakat-on ang ubang tawo
kaniya.

²⁴ Ang tam-is nga mga pulong sama sa dugos;
makalipay ug makapalig-on sa tawo.

²⁵ Tingali naghuna-huna ka nga nagsubay ka sa
ensaktong dalan,
apan padulong diay kini sa kalaglagan.

²⁶ Ang kagutom magtukmod sa tawo
sa pagtrabaho.

²⁷ Ang tawong daotan nagplano ug daotan,
ug sakit siya manulti nga daw sa kalayo nga
makapaso.

²⁸ Ang tawong nanglibak makamugna ug away
ug moguba sa panaghigalaay.

²⁹ Ang tawong bangis mohaylo ug mosulsol
sa iyang isigka-tawo

nagtultol ngadto sa kadaotan.

³⁰ Pagbantay kamo sa mga tawong nagpahiyom
ug nagpangidhat kay basin aduna silay
daotang plano.

³¹ Ang katigulangan usa ka kadunggan
nga maangkon sa tawo
nga adunay matarong nga kinabuhi.

³² Mas maayo pa ang tawo nga mapailubon
kaysa tawo nga gamhanan.
Mas maayo pa ang tawo nga makapugong sa iyang
kaugalingon
kaysa tawo nga migahom sa usa ka siyudad.

³³ Maghulbot-hulbot ang mga tawo
aron mahibaloan nila kon unsay hustong de-
sision,
apan ang tanang desisyon nag-agad sa pag-
buot sa GINOO.

17

¹ Mas maayo pa nga gamay ra ang pagkaon
nga malinawon ang panimalay kaysa
magkombira
nga adunay panag-away.

² Ang maalamon nga sulugoon magagahom sa
makauulaw
nga anak sa iyang agalon,
ug bahinan siya sa panulondon
sa mga anak sa iyang agalon.

- ³ Sama sa bulawan ug plata nga sulayan pinaagi sa kalayo,
ang atong kasing-kasing ginasulayan usab sa GINOO.
- ⁴ Ang tawong daotan ganahang mamati sa sama niyang daotan,
ug ang bakakon gustong mamati sa sama niyang bakakon.
- ⁵ Ang nagtamay sa mga kabos nag-insulto sa iyang Magbubuhat.
Silotan ang tawo nga malipay
kon adunay daotang mahitabo sa uban.
- ⁶ Garbo sa mga tigulang ang ilang mga apo,
maingon nga garbo usab sa mga anak ang ilang mga ginikanan.
- ⁷ Dili angayan nga mosultig maayo ang buang-buang,
ug labi nang dili angay nga mamakak ang usa ka pangulo.
- ⁸ Nagtuo ang uban nga ang suborno sama sa madyik
nga magpasayon sa tanan.
- ⁹ Kon pasayloon mo ang imong higala nga nakasala kanimo,
magpabilin ang inyong panaghigalaay,
apan kon balik-balikon mo paghisgot ang iyang sala,
maguba ang inyong panaghigalaay.

- 10 Ang maalamon nga tawo makakat-on na
sa usa lang ka pagbadlong,
apan ang buang-buang dili gayod makakat-on
bisan sigehan paglatos.
- 11 Ang tawong daotan kanunayng mangitag
samok,
busa padad-an siyag bangis nga tawo nga
mosilot kaniya.
- 12 Mas makuyaw pa nga ikatagbo ang tawong
buang-buang
nga naghimog binuang
kaysa mananap nga oso nga nawad-ag mga
anak.
- 13 Kon daotan ka ngadto sa mga tawo nga maayo
kanimo,
kanunay lang adunay daotang mahitabo sa
imong panimalay.
- 14 Ang nagsugod pa lang nga away nahisama sa
buslot sa tangke sa tubig.
Santaa kini sa dili pa modako.
- 15 Ngil-aran ang GINOO sa tawong mohukom nga
silotan ang dili sad-an
o mohukom nga hatagag kagawasan ang sad-
an.
- 16 Walay kapuslanan ang paggasto sa
pagpaeskwela sa usa ka tawong buang-
buang
kay wala siyay gana nga magtuon.

- 17 Ang higala naghigugma kanimo sa tanang panahon,
ug ang kadugo motabang kanimo
sa panahon sa kalisdanan.
- 18 Walay panabot ang tawo nga mosaad nga mobayad
sa utang sa uban.
- 19 Ang tawong ganahan magpakasala ganahag gubot,
ug ang tawong hambog nangitag kalaglagan.
- 20 Dili gayod mouswag ang tawong baliko ug utok,
ug ang tawong bakakon kalaglagan ray maangkon.
- 21 Kasubo ug kasakit ang bation sa giniklanan
sa buang-buang nga anak.
- 22 Kon malipayon ka,
makahatag kinig kaayohan sa imong panglawas,
apan kon masulob-on ka, maglain imong pamaati.
- 23 Ang tawong daotan modawat ug suborno
aron tuison ang hustisya.
- 24 Ang tawo nga adunay panabot naningkamot kanunay
nga madugangan ang kaalam,
apan ang tawong buang-buang wala kahibalo
kon unsay iyang buhaton.

- 25 Kasubo ug kasakit ang ihatag sa buang-buang
nga anak
ngadto sa iyang mga ginikanan.
- 26 Dili maayo nga pakasad-on ang tawong walay
sala,
o ang tawong dungganon nga ensakto ug bin-
uhatan.
- 27 Ang tawong maalamon ug adunay panabot
magbantay sa iyang isulti ug kalmado.
- 28 Bisan ang buang-buang maalaan
nga maalamon ug adunay panabot
kon maghilom-hilom lang.

18

- 1 Ang tawo nga gustong maglain-lain
kaugalingon ray gihuna-huna,
ug supakon niya ang ensakto nga huna-huna
sa uban.
- 2 Ang tawong buang-buang wala gayoy tinguha
nga makakat-on;
ang gusto lang niya nga masulti ang iyang
gusto.
- 3 Ang paghimog daotan ug makauulaw nga bu-
tang
maghatag ug kaulawan.
- 4 Ang pulong sa tawong maalamon makahatag ug
kaalam ngadto sa uban;
sama kini sa nagdagayday nga tubig gikan sa
lawom nga tuboran.

- ⁵ Dili maayo ang pagdapig sa tawong sad-an ug ang dili paghatag ug hustisya ngadto sa tawong inosente sa sala.
- ⁶ Ang mga pulong sa tawong buang-buang makapasugod ug away ug mahimong hinungdan nga madapatan siya.
- ⁷ Ang mga pulong sa tawong buang-buang magpasakit ra usab kaniya.
- ⁸ Ang tabi-tabi daw sama sa pagkaon nga lami usapon ug tunlon.
- ⁹ Ang tawong tapolan sama kamaot sa tawong tigpangdaot.
- ¹⁰ Ang GINOO sama sa lig-ong tore; nagdangop kaniya ang mga matarong aron walay daotang mahitabo kanila.
- ¹¹ Naghuna-huna ang mga adunahan nga ang ilang bahandi makapanalipod kanila sama sa lig-on ug habog nga mga paril nga naglibot sa siyudad.
- ¹² Ang pagpanghambog makapalaglag sa tawo, apan ang pagpaubos makahatag ug kadunganan.
- ¹³ Balingag ug pakaulaw lang ang tawong wala mamati unya magtubagtubag.

- 14 Ang determinasyon sa tawo nga mabuhi
makapalig-on kaniya kon magsakit siya,
apan kon mawala kini wala nay makatabang
pa kaniya.
- 15 Ang tawong maalamon ug adunay panabot
naninguha pa nga madugangan ang iyang
kaalam.
- 16 Sayon ra duolon ang tawong dungganon
kon aduna kay dala nga regalo alang kaniya.
- 17 Ang unang mopamatuod sa korte murag mao
nay husto,
hangtod dili pa niya ikaatubang ang iyang
kontra.
- 18 Ang hulbot-hulbot makapaundang sa
panaglalis,
ug makahusay sa panagbangi sa duha ka
gamhanang tawo.
- 19 Lisod magpasig-uli sa usa ka igsoon* nga nahi-
ubos kanimo.
Mas lisod pa kining buhaton kaysa pagsulong
sa usa ka pinarilan nga lungsod.
Maingon nga malisod gub-on ang mga trangka
sa pultahan sa palasyo,
malisod usab husayon ang panag-away sa
duha ka tawo.
- 20 Anihon mo ang bunga

* 18:19 *igsoon: o paryente; o isigka-tawo.*

sa imong gipanulti.†

- 21 Ang imong ipanulti makaluwas sa kinabuhi o makamatay.
Busa kon istoryador ka, pagmatngon kay anihon mo ang bunga sa imong gipamulong.
- 22 Kon nakapangasawa ka, nakaangkon kag kaayohan,
ug nagpadayag kana nga maayo ang GINOO kanimo.
- 23 Ang mga kabos mohangyo,
apan ang mga adunahan sakit ug tinubagan.
- 24 Adunay panaghigalaay nga dili molungtad,
apan aduna usab panaghigalaay nga mas suod pa kaysa managsoon.

19

- 1 Mas maayo pa ang kabos nga nagkinabuhi ug matarong
kaysa buang-buang nga bakakon.
- 2 Dili maayo nga kugihan ka apan walay nahibaloan.
Dili usab maayo nga magdali-dali kay basig masayop ka.
- 3 Adunay mga tawo nga nagdaot sa ilang kaugalingon

† 18:20 O Kon maayo ka manulti, mabuhi ka.

pinaagi sa ilang kabuang,
ug unya ang GINOO pa ang ilang basolon.

⁴ Ang adunahan daghag higala,
apan ang kabos biyaan sa iyang mga higala.

⁵ Ang bakakon nga saksi silotan,
ug si bisan kinsa nga gabakak
dili makalingkawas sa silot.

⁶ Daghan ang makighigala sa mga iladong tawo
aron paboran sila,
ug ang tanang mga tawo makighigala sa
manggihatagon.

⁷ Kon kabos ka, dili ka tagdon sa imong mga
paryente,
ug labaw na gayod sa imong mga higala.
Kon kinahanglanon mo sila,
dili mo sila madangpan.

⁸ Ang tawo nga nagtinguha nga magmaalamon
nahigugma sa iyang kaugalingon,
ug siya magmauswagon.

⁹ Ang bakakon nga saksi silotan,
ug si bisan kinsa nga gabakak malaglag.

¹⁰ Dili angayan nga magkinabuhi sa kaharuhay
ang tawong buang-buang,
ug labi nang dili angayan nga mogahom
sa mga tigdumala ang usa ka ulipon.

- 11 Kon mapailubon ka, nagpadayag kana nga maalamon ka.
Ug kon magpasaylo ka sa mga nakasala kanimo,
maghatod kinig kadunggan kanimo.
- 12 Ang kasuko sa hari sama sa ngulob sa liyon,
apan ang iyang kaayo sama sa yamog sa tana-man.
- 13 Ang buang-buang nga anak makadala ug kalaglagan sa iyang amahan.
Ang asawa nga tagawtawan perwisyo sama sa nagtulo nga atop.
- 14 Mapanunod gikan sa ginikanan ang balay ug ang uban pang kabtangan,
apan ang GINOO lang ang makahatag ug maalamon nga asawa.
- 15 Kon tapolan ka ug sige rag katulog,
magutman ka gayod.
- 16 Ang tawo nga nagtuman sa mga sugo sa Dios magkinabuhi sa dayon,
apan ang wala nagtuman mamatay.
- 17 Kon mohatag ka sa mga kabos,
sama lang nga nagpahulam ka sa GINOO,
kay ang GINOO mobayad kanimo.
- 18 Disiplinaha ang imong mga anak samtang aduna pay panahon.
Kon dili mo sila disiplinahon,

giguba mo ang ilang kinabuhi.

- 19 Pasagdi nga manubag sa iyang binuhatan
ang tawong daling masuko,
kay kon tabangan mo siya, utrohon ra gi-
hapon na niya.
- 20 Pamatia ang mga tambag ug pagtul-id sa imong
pamatasan
aron magmaalamon ka sa umaabot.
- 21 Daghan kitag mga plano,
apan ang kabubut-on sa GINOO maoy matu-
man.
- 22 Ganahan kitag tawo nga maayo.
Mas maayo pa ang tawong kabos kaysa
bakakon.
- 23 Tahora ang GINOO ug mabuhi kag dugay, kon-
tento,
ug layo sa katalagman.
- 24 Adunay mga tawo nga labihan gayod katapolan
nga bisan sa pagkaon kapuyan pa.
- 25 Angay kastigohon ang mga bugal-bugalon
aron ang sama nilang
walay alamag makat-on nga magmaalamon.
- Badlonga ang tawong maalamon
ug mosamot siya kamaalamon.
- 26 Makauulaw ug talamayon ang anak nga modag-
mal

sa iyang amahan ug mopalayas sa iyang inahan.

²⁷ Anak, kon dili ka mamati
sa mga pagtul-id sa imong pamatasan,
gisalikway mo ang mga pagtulon-an nga naghatag
ug kaalam.

²⁸ Ang bakakon nga saksi nagpakawalay-bili sa
hustisya,
ug ang tawong daotan ganahan gayod nga
mohimog daotan.

²⁹ Sigurado gayod nga silotan
ang mga bugal-bugalon ug mga buang-buang.

20

¹ Ang sobra nga pag-inom sa ilimnong makahubog
magpahimo sa tawo nga bastos.
Ang tawo nga maghubog-hubog
dili maalamon.

² Makalilisang ang hari kon masuko murag nagan-
gulob nga liyon.
Kon pasuk-on mo siya, patyon ka gayod niya.

³ Dalaygon ang tawo nga maglikay sa kasamok;
ang buang-buang lang ang gustog gubot.

⁴ Ang tapolan nga modaro sa panahon sa
tingtanom walay anihon.

⁵ Ang huna-huna sa tawo mahimong sama kala-
wom sa tubig,

apan kon maalamon ka, matugkad mo kini.

- ⁶ Daghan ang moingon nga maayo silang tawo,
apan anaa ba kanilay masaligan?
- ⁷ Ang matarong nga tawo dili salawayon.
Bulahan ang iyang mga anak nga nagsunod sa
iyang pamatasan.
- ⁸ Kon mohukom ang hari, sutaon gayod niya pag-
ayo
kon kinsay naghimog daotan.
- ⁹ Wala gayoy makaingon nga hinlo na gayod
ang iyang kasing-kasing,
nga wala na gayod siyay sala.
- ¹⁰ Ngil-aran ang GINOO sa manglimbong
ug timbang o pagtakos.
- ¹¹ Ang mga binuhatan sa usa ka batan-on nagpa-
dayag sa iyang pamatasan,
kon siya matarong o dili.
- ¹² Gihatagan kita sa GINOO ug mata aron makakita
ug dalunggan aron makabati.
- ¹³ Kon sige ka lang ug katulog, magutman ka.
Bangon ug pagtrabaho,
ug moabunda ang imong pagkaon.
- ¹⁴ Sawayon sa mamalitay ang baligya aron maka-
hangyo siya.

Apan kon mapalit na niya kini, ipasigarbo dayon niya kini.

- 15 Daghang mga bulawan ug mahalong mga bato, apan diyutay ra ang manulti nga adunay kaalam.
- 16 Kon adunay tawo nga mosaad nga siyay mobayad kanimo
sa utang sa tawo nga dili niya kaila,*
siguroha nga makakuha ka gikan kaniya ug garantiya,
aron masiguro mo nga mobayad siya.
- 17 Ganahag kaon ang tawo sa iyang linimbongan, apan sa ulihi, mahisama kini sa balas diha sa iyang baba.
- 18 Pangayog tambag kabahin sa imong mga plano o sa dili ka pa moadto sa gira.
- 19 Ang libakira manabi ug mga sekreto, busa likayi ang tawo nga sama niana.
- 20 Ang anak nga manunglo ug ginikanan mamatay sama sa suga nga napalong diha sa kangitngit.
- 21 Ang panulondon nga sa sinugdan imong gikuha sa dili pa hustong panahon
dili makahatag kanimo ug kaayohan sa kaulahian.
- 22 Ayaw panimalos. Salig lang sa GINOO,

* **20:16** *tawo nga dili niya kaila: o daotang babaye.*

ug tabangan ka niya.

²³ Ginakangil-aran sa GINOO ang mga tawong nan-
glimbong sa timbangan.
Dili kana maayo nga buhat.

²⁴ Ang GINOO maoy nagbuot sa atong kinabuhi,
busa dili nato mahibaloan ang atong
kapalaran.[†]

²⁵ Makuyaw ang pagdali-dali ug saad nga imong
ihalad ang usa ka butang ngadto sa GINOO.
Kinahanglang huna-hunaon mo una kini sa
dili ka pa mosaad.

²⁶ Kon mohukom ang maalamon nga hari,
sigurohon gayod niya kon kinsay naghimo ug
daotan,
ug silotan niya kini.

²⁷ Ang atong konsensya o huna-huna[‡]
gamiton sa GINOO sa paglamdag sa atong
kinabuhi
aron masusi nato ang atong pagkatawo.

²⁸ Kon buotan ug matinud-anon ang usa ka hari,
walay daotang mahitabo kaniya ug molung-
tad ang iyang paghari.

²⁹ Garbo sa mga batan-on ang ilang kusog,

[†] **20:24** *dili nato mahibaloan ang atong kapalaran: o dili gayod nato matugkad ang mga nahitabo kanato.* [‡] **20:27** *konsensya o huna-huna: o espiritu.*

ug dungog sa mga tigulang ang ilang katigulangon. §

³⁰ Usahay maayo nga masilotan kita
aron magbag-o kita.

21

¹ Maingon nga gibut-an sa GINOO ang pagdagay-day
sa suba,
mahimo usab niyang but-an
ang huna-huna sa hari sumala sa iyang gusto.

² Alang kanato husto na gayod ang tanan natong
ginahimo,
apan ang GINOO ray nasayod
sa tinuod natong motibo.

³ Mas ikalipay sa GINOO ang husto
ug matarong nga binuhatan sa tawo
kaysa iyang mga halad.

⁴ Sala ang pagkamapasigarbohon
ug ang pagkamapahitas-on.
Mailhan mo nga daotan kana nga tawo
pinaagi niana nga kinaiya.

⁵ Kon magplano kag maayo ug magmakugihon,
sigurado nga mouswag ka.
Apan kon magdali-dali ka,
sigurado nga mapobre ka.

§ 20:29 *katigulangon*: sa literal, *uban*.

- ⁶ Ang bahandi nga nakuha sa pagpanglimbong
dali rang mawala,
ug maghatod kini sa tawo ngadto sa ka-
matayon.
- ⁷ Ang kabangis sa mga daotan mao ang maka-
palaglag kanila,
kay nagdumili sila sa pagbuhat sa matarong.
- ⁸ Daotan ang kinaiya sa tawong makasasala,
apan maayo ang kinaiya sa tawo nga
matarong.
- ⁹ Mas maayo pang magpuyo sa atop sa balay*
kaysa magpuyo sulod sa balay uban
sa asawa nga palaaway.
- ¹⁰ Ang mga daotan gusto lang
gayod nga kanunayng maghimog daotan;
wala silay kaluoy sa ilang isigka-tawo.
- ¹¹ Kon silotan ang mga mabiay-biayon,
ang mga walay alamag magkat-on nga mag-
maalamon.
Ang maalamon mas magmaalamon pa gayod
kon tudloan.
- ¹² Nasayod ang matarong nga Dios sa binuhatan
sulod sa
panimalay sa mga daotan,
ug sila pagasilotan.
- ¹³ Kon dili mo panumbalingon ang mga kabos

* **21:9** Patag ang atop sa mga balay ug mahimong patindogan ug
balay-balay.

kon mangayo sila ug tabang,
dili ka usab panumbalingon kon mangayo ka
ug tabang.

14 Kon regalohan mo sa tago ang tawo nga nasuko
kanimo,
mawala ang iyang kasuko.

15 Kon mapatunhay ang hustisya,
malipay ang mga matarong,
apan mahadlok ang mga daotan.

16 Kamatayon ang dangatan
sa tawong dili gustog kaalam.

17 Ang tawo nga magpatuyang sa paglingaw-
lingaw
ug pagkombira,
dili gayod madato, mapobre pa hinuon.

18 Ginasilotan ang mga daotan ug maluibon
aron maluwas ang mga matarong.

19 Mas maayo pang magpuyo sa disyerto
kaysa magpuyo uban sa asawa nga sapoton
ug palaaway.

20 Ang maalamon nga tawo nagtagana gayod
alang sa umaabot,
apan ang buang-buang nagpatuyang lang ug
gasto.

21 Ang tawo nga nagtinguha gayod nga magk-
inabuhi

nga matarong ug matinud-anon,
makaangkon ug taas nga kinabuhi ug kalam-
posan,
ug ang mga tawo modayeg kaniya.

²² Ang komander nga maayog mga taktika molam-
pos
sa pag-ilog ug siyudad nga daghag kasundalo-
han,
ug ang gisaligan niining lig-ong mga paril
iyang malumpag.

²³ Ang tawong nagbantay sa iyang ipanulti
malikay sa kasamok.

²⁴ Ang tawong garboso
ug mapahitas-on mailhan pinaagi sa iyang
kamabiay-biayon
ug kalabihan manghambog.

²⁵ Bisan daghan kag gihandom apan tapolan ka,
maghatod kini kanimo sa kalaglagan.

²⁶ Ang tawong tapolan kanunayng maghandom
nga adunay mohatag,
apan ang tawong matarong dili managana mo-
hatag.

²⁷ Ngil-aran ang GINOO
sa halad sa mga daotan,
labi na gayod kon daotan kinig motibo.

²⁸ Ang bakakon nga saksi dili na pasultihon,

apan ang saksi nga nagsugilon sa tinuod[†]
padayon nga pasultihon.

²⁹ Ang daotan dili mabalaka sa iyang mga ginahimo,
apan ang matarong mamalansi pag-ayo sa
iyang ginahimo.

³⁰ Walay kaalam, panabot, o tambag
nga makatupong sa GINOO.

³¹ Bisan hanas na ang mga kabayo sa gira,
ang GINOO ray makapadaog.

22

¹ Mas maayo nga nindot kag reputasyon kaysa
daghan kag bahandi.
Ang pagtahod sa mga tawo kanimo mas bililhon
pa kaysa bulawan ug pilak.

² Ang adunahan ug ang kabos
parehas nga binuhat sa GINOO.

³ Ang maalamon nga tawo molikay sa kakuyaw,
apan ang walay alamag magpaduol hinuon
niini,
mao nga mag-antos siya.

⁴ Ang pagtahod sa GINOO ug ang pagpaubos makahatag kanimo

[†] **21:28** *saksi nga nagsugilon sa tinuod:* sa literal, *ang tawo nga nakadungog*. Tingali ang buot ipasabot nga kon unsay iyang nadunggan mao gayoy iyang isugilon.

ug bahandi, dungog, ug taas nga kinabuhi.

⁵ Ang tawong daotan nagsubay sa dalan nga tunokon ug makuyaw.

Ang tawong nag-amping sa iyang kinabuhi molikay niini.

⁶ Tudloi ang bata sa hustong gawi,
ug mahinumdoman niya kini hangtod siya matigulang.

⁷ Ang kabos gamhan sa adunahan,
ug ang utangan ulipon sa iyang giutangan.

⁸ Ang magpugas ug daotan moani ug kalaglagan,
ug maundang na ang iyang pagpasakit sa uban.

⁹ Panalanginan ang mga manggihatagon
ug pagkaon ngadto sa mga kabos.

¹⁰ Aboga ang tawong tampalasan, ug mahunong
ang panaglalis,
panag-away, ug ang ininsultohanay.

¹¹ Ang tawo nga matinud-anon ug matinahoron
manulti
mahimong higala sa hari.

¹² Gibantayan ug maayo sa GINOO ang mga maalamon,
apan daoton niya ang mga plano sa mga maluibon.

- 13 Ang tapolan nga tawo dili mogawas sa balay kay basin kuno ug adunay liyon sa gawas ug tukbon siya.
- 14 Ang mga pulong sa babayeng daotan nahisama sa lawom nga bangag, ug diha ipangtambog ang mga tawong gikapungtan sa GINOO.
- 15 Kinaiya sa mga bata ang pagbinuang, apan matul-id kini kon disiplinahon sila.
- 16 Ang tawo nga mangdaog-daog sa mga kabos o manghatag ug regalo sa mga adunahan sa tuyo nga gustong maadunahan, mahimo na hinuong kabos.

Ang 30 ka Importanteng mga Panultihon

Panultihon 1

- 17 Pamatia ang mga pulong sa mga tawong maalamon.
Pamati pag-ayo samtang ginatudlo ko kini kanimo,
- 18 kay magmalipayon ka gayod kon imo kining masayran ug masaulo.
- 19 Gitudlo ko kini karon kanimo aron mosalig ka sa GINOO.
- 20 Nagsulat ako ug 30 ka mga panultihon nga maggiya ug maghatag kanimog kaalam.
- 21 Pinaagi niini masayran mo ang kamatuoran, ug makahatag kag masaligan nga tubag

ngadto sa tawo nga mangutana kanimo.*

Panultihon 2

- ²² Ayaw pamintaha sa mga kabos,
ug ayaw sila daog-daoga sa korte,
²³ kay ang GINOO maoy manalipod kanila.
Ug kon unsay dili maayong gibuhat ninyo
kanila
buhaton usab sa GINOO diha kaninyo.

Panultihon 3

- ²⁴ Ayaw pakighigala sa tawong daling masuko,
²⁵ kay basig mapareho ka kaniya,
ug maghatod kini kanimo sa kadaotan.

Panultihon 4

- ²⁶ Ayaw pagsaad nga ikaw mobayad
sa utang sa uban.
²⁷ Kay kon dili ka makabayad,
kuhaon nila bisan ang imong higdaanan.

Panultihon 5

- ²⁸ Ayaw ibta ang muhon nga giugbok
sa imong mga katigulangan.

Panultihon 6

- ²⁹ Ang tawo nga maayong motrabaho mag-alagad
sa mga hari
ug dili sa ordinaryong mga tawo.

23

Panultihon 7

- ¹ Kon mokaon ka uban sa usa ka pangulo,
pagbantay pag-ayo sa imong lihok.
² Kon kusog kang mokaon,

* **22:21** *mangutana kanimo*: sa literal, *nagpadala kanimo*.

pugngi ang imong kaugalingon.

- ³ Ayaw kaibog sa lamiang pagkaon nga iyang gidalit,
kay basig gipanid-an niya ang imong pamatasan.

Panultihon 8

- ⁴ Ayaw hagoa ang imong kaugalingon sa labihang pagpaninguha nga maadunahan.
Pagkat-on hinuon sa pagpugong sa kaugalingon ug sa paghuna-huna kon unsay ensakto.
- ⁵ Ang bahandi mawala sa usa lang ka pagpamilok, nga daw sa aduna kini pako ug molupad palayo sama sa agila.

Panultihon 9

- ⁶ Ayaw pagkaon ni kaibog sa pagkaon nga giandam sa kuripot nga tawo, bisan ug lamian pa kini.
- ⁷ Kay ang tawo nga sama niana maniid kon unsa kadaghan imong gikaon.*
Moingon siya, “Sige, kaon pa.”
Apan dili diay kinasing-kasing ang iyang gisulti.
- ⁸ Busa isuka mo ang imong gikaon ug sayang lang ang imong mga pagdayeg kaniya.

Panultihon 10

- ⁹ Ayaw pakigsulti sa mga buang-buang, kay bisag puno sa kaalam ang imong isulti wala lang gihapon kini pulos alang kanila.

Panultihon 11

* **23:7** Kay...*gikaon*: dili klaro ang buot ipasabot niini sa Hebreo nga teksto.

- 10 Ayaw iloga ang yuta sa mga ilo pinaagi
sa pagbalhin sa karaan nga mga muhon niini.
- 11 Kay ang GINOO mao ang ilang gamhanan nga
tigpanalipod.
Siya ang molaban kanila batok kanimo.

Panultihon 12

- 12 Pamati kon ginatul-id ang imong pamatasan
aron makakat-on ka.

Panultihon 13

- 13-14 Ayaw pagduha-duha sa pagdisiplina sa
imong anak.
Ang pagbunal dili makapatay kaniya,
makaluwas pa hinuon kini kaniya gikan sa
kamatayon.

Panultihon 14

- 15-16 Anak, malipay gayod ako kon magmaalamon
ka
ug kon husto ang imong ginapamulong.

Panultihon 15

- 17 Ayaw kasina sa mga makasasala;
tahora hinuon sa kanunay ang GINOO.
- 18 Ug siguro gayod nga adunay maayo kang kaug-
maon,
ug dili mapakyas ang imong mga tinguha.

Panultihon 16

- 19 Anak, pamati sa mga ginapanudlo ko kanimo.
Pagmaalamon ug sunda ang husto nga dalan.
- 20-21 Ayaw sunda ang mga palahubog ug ang mga
hangol ug kaon,
kay kanang klasiha sa mga tawo daling mapo-
bre.

Sige lang silag katulog, ug magkagidlay sila sa kaulahian.

Panultihon 17

- ²² Paminaw sa imong ginikanan nga maoy nag-pakatawo kanimo
ug ayaw sila bugal-bugali kon tigulang na sila.
- ²³ Paninguhaa nga maangkon mo ang kamatuoran,
kaalam, saktong pamatasan, ug maayong panabot.
Ug ayaw gayod kini ibaylo sa bisan unsang butang.
- ²⁴⁻²⁵ Malipay gayod ang imong ginikanan
kon matarong ka ug maalamon.
Ikalipay nila nga sila nahimong imong amahan ug inahan.

Panultihon 18

- ²⁶ Anak, pamati pag-ayo kanako,
ug sunda ang akong pagkinabuhi.
- ²⁷ Kay ang babayeng nagbaligya sa iyang dungog
makadaot kanimo
sama sa lawom kaayo nga bangag.
- ²⁸ Sama siya sa tulisan nga mag-atang ug mabiktima,
ug siya ang hinungdan sa pagluib sa daghang mga bana sa ilang mga asawa.

Panultihon 19

- ²⁹ Kinsay tawo nga miserable? Kinsay palaaway?
Kinsay reklamador?
Kinsay makulatahan
nga mahimo ra untang likayan?
Kinsay kanunayng magpula ang mata?

- ³⁰ Siya ang tawo nga palahubog,
ug mahiligon sa pagtilaw sa nagkalain-laing
matang sa bino.
- ³¹ Ayaw pagpadani sa isog nga bino,
nga makalaway tan-awon sulod sa baso,
ug daw kalami imnon.
- ³² Kay pagkahuman mo ug inom niini,
bation mo nga daw sa gipaak ka sa malala nga
bitin,
- ³³ ug bisan unsa na lay imong makita,
ug dili ka na makahuna-huna ug maayo.
- ³⁴ Paminaw mo murag nagsakay kag barko
ug naghigda ibabaw sa palo.[†]
- ³⁵ Moingon ka, “Adunay mibunal ug misumbag
kanako,
apan wala ako makabatig sakit.
Kanus-a pa kaha ako mahuwasi
aron makainom na pud ko?”

24

Panultihon 20

- ¹ Ayaw kasina sa mga daotan
o paninguha nga makighigala kanila,
- ² kay ang ilang gihuna-huna
ug gipanulti mao ang pagpasakit sa uban.

Panultihon 21

- ³⁻⁴ Pinaagi sa kaalam matukod ang usa ka balay,
ug mapalig-on kini pinaagi sa maayong
panabot;
ug ang mga kuwarta niini mapuno sa nindot

[†] **23:34** *palo*: taas nga kahoy diin nahigot ang layag sa barko.

ug mahalón nga mga kabtangan pinaagi sa kahibalo.*

Panultihon 22

- ⁵ Ang mga tawong maalamon
dakog ikatabang panahon sa gira,
⁶ kay kinahanglan ang ilang
mga tambag sa pagpakig-gira.
Ug mas dako ang tsansa nga modaog
kon daghan ang magtatambag.

Panultihon 23

- ⁷ Dili matugkad sa tawong buang-buang ang kaalam.
Wala siyay ikasulti kon maalamong mga butang nay hisgotan.

Panultihon 24

- ⁸ Ang tawong magplano kanunay
ug daotan ilado nga tigpasiugdag daotan.
⁹ Sala ang bisan unsay ipasiugda sa tawong buang-buang,
ug ngil-aran ang mga tawo sa bugal-bugalon.

Panultihon 25

- ¹⁰ Kon mawad-an kag paglaom sa panahon sa kalisod,
timailhan kana nga ikaw huyang.
¹¹ Ayaw pagduha-duha sa pagluwas sa mga tawo
nga dili sad-an nga gihukman nga patyon.
¹² Moingon ka nga wala ka mahibalo bahin niini,
apan nahibalo ang Dios kon nagsulti ka sa tinuod o wala.
Nagbantay siya kanimo ug nakahibalo siya

* **24:3-4** O Kon maalamon ka, mapundar ug mapauswag nimo ang imong panimalay.

kon unsay anaa sa imong huna-huna.
Balosan ka niya sumala sa imong binuhatan.

Panultihon 26

- 13-14 Anak, maingon nga ang dugos tam-is ug
makaayo kanimo,
ingon usab niana ang kaalam.
Kay kon maalamon ka, aduna kay maayong kaug-
maon
ug dili mapakyas ang imong mga pangandoy.

Panultihon 27

- 15 Ayaw pag-awat sa tawong daotan nga man-
glungkab
sa pinuy-anan sa tawong matarong.
16 Kay bisan makapito pa mapandol ang tawong
matarong,
makabangon ra gihapon siya.
Apan kon ang daotan ang malaglag,
dili na siya makabangon pa.

Panultihon 28

- 17 Ayaw pagmaya kon adunay daotang
mahitabo sa imong kaaway.
18 Makita sa GINOO ang imong gibuhad,
ug dili niya kini magustohan;
ug undangan niya ang pagsilot sa imong ka-
away.

Panultihon 29

- 19 Ayawg kalagot o kasina sa daotang mga tawo,
20 kay wala silay maayong kaugmaon
ug mahisama sila sa suga nga napalong.

Panultihon 30

- 21 Anak, tahora ang GINOO ug ang hari.

Ayaw pakig-uban sa mga tawong nakigbatok kanila,

²² kay wala ka masayod kon unsay kalaglagaan nga kalit nga

ipadala sa GINOO o sa hari ngadto kanila.

Dugang pa nga mga Panultihon

²³ Ania pay laing mga panultihon gikan sa maalamon nga mga tawo:

Dili maayo nga aduna kay pinalabi sa imong paghukom.

²⁴ Kon ipalingkawas mo ang nakasala, tunglohon ug kapungtan ka sa mga tawo.

²⁵ Apan kon silotan mo ang nakasala, panalanginan ka ug mouswag ka pa.

²⁶ Ang dili bakak nga tubag nagpadayag sa tinuoray nga panaghigalaay.

²⁷ Andama una ang imong panginabuhian, sama sa uma, sa dili ka pa magtukod ug panimalay.[†]

²⁸ Ayaw pagsaksi batok sa imong isigka-tawo sa walay igong hinungdan, o manugilon ug bakak bahin kaniya.

²⁹ Ayaw pag-ingon, “Balosan ko siya sa iyang gi-himo kanako.

Himuon ko usab kaniya ang iyang gihimo kanako.”

³⁰ Miagi ako sa uma sa usa ka tawong tapolan

[†] **24:27** *magtukod ug panimalay: o magtukod ug balay.*

ug walay panabot.

³¹ Puno na kini sa mga sagbot ug sampinit,
ug guba na ang koral niini.

³² Gipamalandongan ko pag-ayo kining akong
nakita
ug nakuha ko kini nga leksyon:

³³ Higda-higda, tulog-tulog,
ug pagpangiyugpos gamay, tawong tapolan,

³⁴ ug sa kalit lang moabot kanimo ang kawad-on
nga daw sama sa armadong tulisan.

Ang Uban pang mga Panultihon ni Solomon

25

¹ Ania pa gayod ang uban pang mga panultihon
ni Solomon nga gikopya sa mga tawo ni Ezequias
nga hari sa Juda:

² Ginapasidunggan nato ang Dios tungod sa mga
butang
nga wala niya ipadayag kanato;
apan ginapasidunggan nato ang mga hari
tungod sa mga butang nga ilang gipadayag
kanato.

³ Maingon nga dili masukod kon unsa kataas ang
langit ug unsa kalawom ang yuta,
dili usab matugkad ang huna-huna sa mga
hari.

⁴ Kinahanglan nga kuhaon una ang mga
nakasagol sa plata
ayha pormahon sa platero.

- 5 Kinahanglan palayason ang daotang mga katawhan* sa hari
aron motunhay ang pagkamatarong sa iyang gingharian.
- 6 Kon anaa ka sa atubangan sa hari,
ayaw isipa imong kaugalingon nga mura ka
na ug si kinsa,
ug ayaw paglingkod uban sa mga dungganon.
- 7 Kay mas maayo nga ang hari maoy mopalingkod
kanimo
kaysa iya kang papahawaon ug maulawan ka
atubangan sa mga dungganon.
- 8 Ayaw pagdali-dalig sugilon sa korte bahin sa
imong nakita,
kay unsa na lang kahay imong buhaton
kon mapamatud-an sa usa ka saksi nga sayop
ka!
- 9 Kon aduna kamoy panagbangi sa imong higala,
husaya kini nga kamo-kamo ra
ug ayaw ipanugilon ang inyong mga sekreto,
- 10 kay kon masayran na kini sa uban, basin
maulawan kamo,
ug madaot ang inyong dungog hangtod sa
hangtod.
- 11 Ang pagsulti sa hustong mga pulong sa tukmang
panahon
nahisama kaanindot sa bulawan

* 25:5 mga katawhan: o mga opisyal; o mga magtatambag.

- nga mga mansanas diha sa sudlanan nga pilak.
- 12 Ang pagbadlong sa tawong maalamon mas bililhon pa sa alahas
nga bulawan alang sa tawo nga mamati niini.
- 13 Ang kasaligan nga mensahero makapagaan sa gibati sa nagsugo kaniya,
sama sa bugnaw nga tubig panahon sa tinginit.
- 14 Ang tawo nga wala nagtuman sa iyang saad
sama sa dag-om ug hangin nga walay dalang ulan.
- 15 Ang pagpailob ug ang malumong sinultihan
makakumbinse sa mga pangulo
ug bisan sa mga gahi ug kasing-kasing.
- 16 Ayaw pagpalabig kaon ug dugos
kay tingalig mosuka ka.
- 17 Ayaw pagsige ug pamisita sa imong silingan,
kay tingalig mapul-an siya ug maglagot na hinuon kanimo.
- 18 Ang tawo nga nagsaksi ug bakak sa iyang isigkatawo
makapasakit nga daw sa espada, bunal, ug pana.
- 19 Ang pagsalig sa tawong dili masaligan sa panahon sa kalisod walay kapuslanan
sama sa daot nga ngipon o bali nga tiil.
- 20 Kon awitan mo sa masadya nga awit ang tawong anaa sa labihan nga kalisod,

sama rag gihuboan mo siya ug bisti panahon
sa tingtugnaw
o gibutangan mo ug suka ang iyang samad.

- 21 Kon ang imong kaaway gigutom, pakan-a;
kon giuhaw, paimna.
- 22 Kay kon buhaton mo kini maulaw siya sa iyang
gihimo kanimo,[†]
ug ang GINOO magbalos kanimo.
- 23 Maingon nga ang hanging habagat magdalag
ulan,
ang tabi-tabi magdala usab ug kasuko.
- 24 Mas maayo pang magpuyo sa atop sa balay[‡]
kaysa magpuyo sulod sa balay uban sa asawa
nga palaaway.
- 25 Ang maayong balita nga gikan sa layong dapit
sama sa mabugnaw nga tubig nga makap-
atagbaw sa tawong giuhaw.
- 26 Ang tawong matarong nga magpahiuyon sa
tawong daotan
sama sa lubog nga tuboran o sa hugaw nga
atabay.
- 27 Dili maayo ang sobra nga pagkaon ug dugos,
mao usab ang pagtinguha nga dayegon ka ka-
nunay sa mga tawo.
- 28 Ang tawo nga dili makapugong sa iyang kaugalin-
gon daling mapukan

[†] 25:22 *maulaw siya sa iyang gihimo kanimo*: sa literal, *nagtapok ka ug бага sa iyang ulo*. [‡] 25:24 *atop sa balay*: tan-awa usab ang Pan. 21:9.

sama siya sa usa ka siyudad nga walay paril.

26

- ¹ Maingon nga dili angay nga mag-snow kon ting-init o mag-ulan kon ting-ani,
dili usab angay nga dayegon ang usa ka tawong buang-buang.
- ² Ang tunglo dili modulot kanimo kon wala kay sala.
Sama kini sa naglupad nga langgam nga molabay lang ug dili motugpa.
- ³ Kinahanglang witkan ang kabayo ug busalan ang asno aron mosunod.
Mao usab ang buang-buang, kinahanglang silotan aron motuman.
- ⁴ Ayawg tugbangi ang mga binuang sa usa ka tawong buang-buang,
kay basig mapareho ka usab kaniya.
- ⁵ Apan usahay maayo usab kon tubagon mo siya,
aron mahibaloan niya nga dili siya maalamon sama sa iyang gituohan.
- ⁶ Kon ang buang-buang maoy imong sugoon sa pagdalag mensahe,
sama rag giputol mo ang imong mga tiil;
nangita ka lag kasakit.
- ⁷ Walay pulos ang panultihon nga gisulti sa mga buang-buang,
sama kini sa tiil sa usa ka tawong bakol.
- ⁸ Tinonto kon ihigot mo sa tirador ang bato nga imong ibala;
mao usab kon pasidunggan mo ang buang-buang.

- 9 Ang panultihon nga gisulti sa mga buang-buang
makapasakit
sama sa tunokon nga kahoy nga giwara-wara
sa hubog.
- 10 Ang tawo nga mohatag ug trabaho sa usa ka
buang-buang
o ni bisan kinsa lang nga molabay,
sama sa usa ka mamamana nga nagpataka lag
pamana.
- 11 Maingon nga kan-on pagbalik sa iro ang iyang
suka,
utrohon ra gihapon sa buang-buang ang iyang
kabuang.
- 12 Adunay paglaom pa alang sa tawong buang-
buang
kaysa tawong naghuna-huna nga kunohay
maalamon siya.
- 13 Ang tawong tapolan dili mogawas sa balay
kay kuno adunay liyon sa gawas.
- 14 Ang tawong tapolan magbalibali lag higda diha
sa iyang katre
sama sa pultahan nga magliso-liso diha sa
iyang bisagra.
- 15 Adunay mga tawo nga labihan kaayo katapolan
nga bisan lag mokaon tapolan pa.
- 16 Nagtuo ang tawong tapolan nga mas maalamon
pa siya
kaysa pito ka tawong maayong mangatarun-
gan.
- 17 Makuyaw ang pag-apil-apil sa away sa uban;

sama kini kakuyaw sa pagbira sa dalunggan
sa usa ka iro.

18-19 Ang tawong mangilad sa iyang isigka-tawo,
ug unya moingon siya nga nagsiniaw ra siya,
sama siya sa usa ka katok nga gatira
ug makamatay nga nagdilaab nga pana.

20 Maingon nga mapalong ang kalayo kon wala
nay sugnod,
maundang usab ang away kon wala nay tabi-
tabi.

21 Maingon nga ang uling makapabaga,
ug ang sugnod mopadilaab sa kalayo,
ang tawong palaaway makapasugod usab ug
kasamok.

22 Ang tabi-tabi daw sama sa pagkaon
nga lami usapon ug tunlon.

23 Kon ang maanindot mong mga pulong adunay
nagpahiping daotan,
nahisama ka sa kolon nga gihaklapan lang ug
plata.*

24 Ang kaaway magpakaaron-ingnon nga maayo,
apan sa iyang kasing-kasing anaa ang pag-
panglimbong.

25 Bisan ug maayo siyang manulti, ayaw pagtuo
kaniya,
kay puno sa kadaotan ang iyang huna-huna.

26 Magpakaaron-ingnon siya aron matabonan
ang iyang kasuko,

* 26:23 *gihaklapan...plata: o gisilakan.*

apan ang iyang pagkadaotan mabutyag ra gi-
hapon sa kadaghanan.

²⁷ Kon magkalot kag bangag aron mahulog ang
uban,
maunay ka niini.

Kon magpaligid kag bato aron maligiran ang
uban,
ikaw ang maligiran niini.

²⁸ Ang tawong bakakon nasilag sa mga tawo
nga iyang gibiktima,
ug ang tawong ulog-ulogan magdalag kadaot.

27

¹ Ayaw pagpanghambog kon unsay imong buha-
ton ugma,
kay wala ka makahibalo kon unsay mahitabo
ugma.

² Ayaw dayega ang imong kaugalingon;
pasagdi nga ang uban maoy modayeg kan-
imo.

³ Bug-at ang bato ug ang balas,
apan mas bug-at ang imong bation
kon palaguton ka sa tawong buang-buang.

⁴ Makuyaw ang tawo nga anaa sa kasuko,
apan mas makuyaw ang tawo nga gaselos.

⁵ Mas maayo pa nga badlongon mo ang usa ka
tawo
kaysa moingon ka nga ginahigugma mo siya
apan wala mo lang tagda.

⁶ Ang sakit nga pagbadlong sa usa ka higala
adunay maayong katuyoan,
apan ang halok sa kaaway dili kasaligan.

⁷ Kon ang usa ka tawo busog na,
bisan ang dugos murag walay lami kaniya;
apan kon gutom siya,
bisan ang paít nga pagkaon tam-is alang
kaniya.

⁸ Ang tawo nga milayas sa iyang panimalay
nahisama sa langgam nga mibiya sa iyang
salag.

⁹ Ang pahumot ug ang insenso makapalipay sa
tawo,
ingon man ang sinsero nga tambag gikan sa
usa ka higala.

¹⁰ Ayaw kalimti ang imong higala,
o ang higala sa imong amahan.

Ug kon anaa ka sa kalisod,
ayaw na pangayog tabang
sa imong igsoon* nga atua sa layo.
Ang suod nga isigka-ingon mas maayo pa
kaysa igsoon nga atua sa layo.

¹¹ Anak, pagmaalamon kay ikalipay ko kana,
ug aron aduna akoy ikatubag sa mga hin-
awayon.

¹² Ang maalamon molikay sa nagsingabot nga
katalagman,

* **27:10** *igsoon: o paryente.*

apan ang walay kaalam dili molikay, busa nag-antos siya.

13 Kon mosaad ang usa ka tawo nga siyay mobayad kanimo
sa utang sa tawo nga dili niya kaila,[†]
siguroha nga makakuha ka gikan kaniya ug garan-
tiya,
aron masiguro mo nga mobayad siya.

14 Kon isinggit mo ang imong bendisyon
ngadto sa imong silingan sa sayong kabun-
tagon,
isipon niya kini nga usa ka pagpanghimaraot.

15 Ang asawa nga kanunayng makig-away sa
iyang bana makalagot
sama sa atop nga magtulo kon mag-ulan.

16 Dili mo siya mapahilom,
sama sa hangin nga dili mo mapugngan
o sa lana nga dili mo makuptan.

17 Maingon nga ang puthaw mopahait sa puthaw,
ang tawo makakat-on usab sa iyang isigka-
tawo.

18 Kon atimanon mo ang kahoy nga igos,
makakaon ka sa iyang bunga.
Sama nga kon atimanon mo ang imong agalon,
pasidunggan ka niya.

19 Maingon nga makita mo

[†] 27:13 Tan-awa usab ang Pan. 20:16.

ang imong hitsura diha sa tubig,
ang sulod sa imong kasing-kasing
magpadayag usab sa imong pagkatawo.

²⁰ Walay katagbawan ang kamatayon;
mao usab ang pangandoy sa tawo.

²¹ Maingon nga mapamatud-an
ang kalunsay sa bulawan
ug sa pilak pinaagi sa kalayo,
ang atong pagkatawo mapamatud-an usab
basi sa pagdayeg sa ubang tawo.

²² Bisan unsaon mo pagsilot ang tawong buang-
buang,
dili mo gayod mapaundang ang iyang pagk-
abuang.

²³ Bantayi ug atimana pag-ayo ang imong kahay-
opan,

²⁴ kay ang bahandi
ug dungog dili molungtad.

²⁵ Kumpaya ang mga sagbot;
ug samtang nagtubo pa kini pag-usab,
kumpaya usab ang mga sagbot sa kabungtoran
aron adunay makaon pirme ang imong kahay-
opan.

²⁶ Makahimo kag mga bisti gikan sa balhibo sa
mga karnero,
ug mahimo mong ibaligya ang uban mong
mga kanding aron makapalit ka ug yuta.

²⁷ Makakuha ka usab ug daghang gatas

gikan sa imong mga kanding alang sa imong
pamilya
ug apil pa ang imong mga sulugoong babaye.

28

- ¹ Ang tawong daotan moikyas bisag walay nag-
gukod kaniya,
apan ang tawong matarong dili mahadlok
sama sa liyon.
- ² Kon ang usa ka nasod magpakasala,
kanunay pulihan ang ilang pangulo.
Apan molig-on ang usa ka nasod
kon ang pangulo niini maalamon.
- ³ Ang tawong kabos nga nangdaog-daog sa sama
niyang kabos
sama sa makusog nga ulan nga nagdaot sa
mga tanom.
- ⁴ Ang mga nagsalikway sa Kasugoan gadayeg sa
mga daotan,
apan ang mga nagtuman niini, makigbatok sa
mga daotan.
- ⁵ Ang mga tawong daotan wala makasabot kon
unsay hustisya,
apan ang mga nagdangop sa GINOO
nakasabot pag-ayo niini.
- ⁶ Mas maayo pa ang kabos nga dili salawayon
kaysa adunahan apan salawayon.

- ⁷ Maalamon ang anak nga nagtuman sa Kasugoan,
apan ang anak nga makighigala sa mga bad-
longon* nagpakaulaw sa iyang ginikanan.
- ⁸ Kon maadunahan ka pinaagi sa pagpatubo ug
kuwarta,
ang imong bahandi mapaingon sa tawong
matinabangon sa mga kabos.
- ⁹ Si bisan kinsa nga dili motuman sa Kasugoan,
kangil-aran sa Dios bisan ang iyang pag-ampo.
- ¹⁰ Ang tawo nga mosulsol sa tawong matarong
ngadto sa pagpakasala mabiktima sa iyang
kaugalingong laang.
Apan ang tawo kansang kinabuhi walay ikas-
away mouswag.
- ¹¹ Naghuna-huna ang mga adunahan nga maala-
mon na gayod sila,
apan ang tawong kabos nga adunay panabot
nahibalo kon unsa gayoy ilang tinuod nga
pagkatawo.
- ¹² Kon ang mga matarong ang magmadaogon
malipay ang mga tawo,
apan kon ang mga daotan na ang modumala
manago sila.
- ¹³ Dili ka gayod magmauswagon kon ilimod mo
ang imong mga sala,

* **28:7** *badlongon: o hangol ug kaon.*

apan kon isulti mo kini ug talikdan, kaloy-an ka sa Dios.

14 Bulahan ang tawo nga nagtahod kanunay sa Dios,
apan ang tawo nga gahi ug kasing-kasing malaglag.

15 Ang tawong daotan nga nagdumala sa mga kabos
sama sa nagangulob nga liyon o oso nga andam sa pagtukob sa iyang biktima.

16 Ang tigdumala nga walay panabot labihan kang bangis.
Ang tigdumala nga dili buot maadunahan sa daotang paagi
makaangkon ug taas nga kinabuhi.

17 Ang tawo nga ginahasol sa iyang konsensya tungod sa iyang pagpatay
sa usa ka tawo magtago-tagong hangtod matay siya.
Ayaw ninyo siyag tabangi.

18 Ang tawong nagkinabuhi nga walay ikasaway layo sa katalagman,
apan ang tawong daotan kalit lang nga malaglag.

19 Ang kugihan nga mag-uuma adunay abunda nga pagkaon,
apan ang naggamit sa iyang panahon sa walay pulos nga mga buluhaton mapobre.

- 20 Panalanginan gayod ang kasaligan nga tawo,
apan ang tawo nga nagdali nga maadunahan
pagasilotan.
- 21 Dili maayo kon adunay pinalabi.
Apan adunay mga tawo nga naghimo niini
tungod kay nadala sa suborno, bisan gamay
kini.
- 22 Ang tawong hangol ug kuwarta nagdali nga
maadunahan,
apan wala siya masayod nga mapobre diay
hinuon siya.
- 23 Sa kaulahian, mas pasalamatan pa sa usa ka
tawo
ang tawong mibadlong kaniya
kaysa niadtong miulog-ulog kaniya.
- 24 Ang tawo nga mangawat gikan sa iyang
ginikanan ug nag-ingon
nga dili kini sala, kauban sa mga kriminal.
- 25 Ang tawong hakog makahatag ug kasamok,
apan ang tawong nagsalig sa GINOO
mouswag.
- 26 Ang tawong nagsalig sa iyang kaugalingon
buang-buang.
Ang tawong nagkinabuhi nga maalamon layo
sa katalagman.
- 27 Ang tawo nga mahinatagon sa mga kabos
dili gayod mawad-an,

apan ang walay pagpakabana sa mga kabos
makadawat sa daghang panghimaraot.

- ²⁸ Manago ang mga tawo kon ang mga daotan ang
modumala.
Apan kon malaglag sila, mouswag ang mga
matarong.

29

- ¹ Ang tawong gahig ulo bisag sigehan ug badlong,
sa kalit lang mapukan ug dili na makabangon
pa.
- ² Kon mga matarong ang mangulo malipayon ang
mga tawo,
apan kon mga daotan ang mangulo masubo
gayod sila.
- ³ Ang tawong nagtinguha nga magmaalamon
maghatag ug kalipay sa iyang amahan.
Ang tawong nagsigeg pakig-uban sa mga
babayeng nagbaligya sa ilang dungog
gausik-usik lang sa iyang kuwarta.
- ⁴ Kon ang tinguha sa hari mao ang pagpatunhay
sa hustisya,
ginalig-on niya ang iyang gingharian,
apan ang hari nga nawong ug sapi,
magpukan sa iyang gingharian.
- ⁵ Ang tawong mang-ulog-ulog
nagplanog daotan sa iyang isigka-tawo.

- ⁶ Ang tawong daotan malit-agan sa iyang kaulingong sala,
apan ang tawong matarong mag-awit nga malipayon.
- ⁷ Ang tawong matarong naghatag ug bili sa katungod sa mga kabos.
Dili kini masabtan sa tawong daotan.
- ⁸ Ang mga tawong bugal-bugalon tigpasiugda ug kasamok sa lungsod,
apan ang mga maalamon tigpahusay niini.
- ⁹ Wala gayoy paingnan kon makighusay ang tawong maalamon sa usa ka buang-buang, kay magsige lang ug tagawtaw ug magbugal-bugal ang buang-buang.
- ¹⁰ Kalagotan ug gusto patyon sa mga kriminal ang mga tawong nagkinabuhi sa husto ug dili salawayon.
- ¹¹ Ang tawong buang-buang mopagawas gayod sa iyang kasuko,
apan ang tawong maalamon makapugong sa iyang kaulingon.
- ¹² Kon ang usa ka pangulo motuo ug bakak, ang tanan niyang mga opisyal mahimong daotan.
- ¹³ Ang kabos ug ang nangdaog-daog kaniya

managsama nga gihatagan sa GINOO ug mga mata.*

14 Kon ang usa ka hari matarong nga mohukom sa mga kabos,
magpadayon ang iyang paghari.

15 Ang pagbunal ug pagbadlong sa bata
aron sa pagdisiplina kaniya makatudlo
kaniya nga magmaalamon,
apan kon pasagdan lang siya,
makahatag siyag kaulawan sa iyang
ginikanan.

16 Kon daotan ang mga nangulo, mosamot ang
pagpakasala.
Apan malaglag sila, ug makita kini sa mga
matarong.

17 Disiplinaha ang imong anak,
ug hatagan kaniyag kalinaw ug kalipay.

18 Kon walay mensahe sa Dios nga maggiya sa
nasod,
wala kini kahusay.
Bulahan ang mga tawo
nga nagtuman sa kasugoan sa Dios.

19 Adunay sulugoon nga dili mo matudloan kon
imong istoryahan,
kay bisan nasabtan ka niya, dili siya motu-
man.

* 29:13 Ang buot ipasabot, parehas ra silang binuhat sa Dios.

- 20 Mas may paglaom pa ang tawong buang-buang kaysa tawong magpataka lag yawyaw.
- 21 Kon patughan mo lang sa gusto ang imong sulu-goon gikan sa bata pa siya, mahimo mo unya siyang problema.
- 22 Ang tawong daling masuko makahatag ug kagubot, ug daghag mahimong sala.
- 23 Ang kahambogiro sa tawo maghatod kaniya sa kaulawan, apan ang pagkamapainubsanon makahatag kaniyang dungog.
- 24 Ang tawo nga kakunsabo sa kawatan nagbutang sa iyang kaugalingon sa kakuyaw. Bisan unsaon ug patug-an dili gayod siya motug-an.
- 25 Makuyaw kon kita talawan. Apan kon mosalig lang kita sa GINOO, wala gayoy daotang mahitabo kanato.
- 26 Daghan ang mangayog pabor sa usa ka pangulo, apan ang GINOO lang gayod ang makahatag ug hustisya.
- 27 Ngil-aran ang mga matarong sa mga daotan, ug ngil-aran usab ang mga daotan sa mga matarong.

Ang mga Panultihon ni Agur

30

¹ Mao kini ang mga panultihon ni Agur nga anak ni Jakeh nga taga-Masa.

Iya kining gisulti ngadto kang Itiel ug kang Ucal.*

² “Akoy pinakawalay alamag sa tanang mga tawo.
Ang akong panghuna-huna daw dili iya sa tawo.

³ Wala gayod ako magtuon nga magmaalamon,
ug wala akoy nahibaloan bahin sa Dios.

⁴ Adunay tawo bang nakasaka sa langit ug nanaog?

Adunay tawo bang nakakumkom sa hangin
o nakaputos ug tubig sa iyang bisti?

Adunay tawo bang nagpahimutang sa mga ut-
lanan sa kalibotan?

Kon anaa, sultihi ako kon kinsay iyang ngalan
ug unsay ngalan sa iyang mga anak.

⁵ “Ang matag pulong sa Dios kasaligan gayod.
Sama siya sa usa ka taming ngadto sa mga
nagdangop sa iyang pagpanalipod.

⁶ Ayaw dugangi ang iyang mga pulong,
kay kon himuon mo kini, iya kang badlongon
ug ipakita niya nga bakakon ka.”

⁷ O Dios, may duha ako ka butang nga pangayoon
kanimo.

Kon mahimo ihatag kini kanako sa dili pa ako
mamatay.

⁸ Una, tabangi ako nga dili makapamakak.

* **30:1** nga taga-Masa...Ucal: dili klaro ang buot ipasabot niini sa Hebreo nga teksto.

Ikaduha, ayaw ako himoang adunahan o kabos,
hatagi lang hinuon ako sa akong kinahanglanon.

- ⁹ Kay kon maadunahan ako, basig dili ko na ikaw ilhon;
ug kon kabos ako, basig mangawat ako
ug maulawan ka tungod kanako.

Dugang nga mga Panultihon

- ¹⁰ Ayaw pakaulawi ang usa ka sulugoon ngadto sa iyang agalon,
kay panghimaraoton ka niya ug mahayan mo kini.

- ¹¹ Adunay mga anak nga wala mag-ampo
nga panalanginan sa Dios ang ilang mga ginikanan,
ug makaako pa sa pagpanghimaraot kanila.

- ¹² Adunay mga tawo nga nagtuo nga sila perpekto,
apan ang tinuod hugaw ang ilang kasing-
kasing ug huna-huna.

- ¹³ Adunay mga tawo nga labihan gayod kamapahitas-on,
nga kon motan-aw murag nakamenos.

- ¹⁴ Adunay mga tawo usab nga murag buaya;
labihan kaayo makapamintaha sa mga kabos.

- ¹⁵ Ang tawong hakog murag alimatok nga manup-sop.
Magsige lag ingon, “Hatagi ko! Hatagi ko!”[†]

[†] **30:15** Sa literal, *Ang alimatok may duha ka anak nga babaye nga parehas nga ginganlan ug, “Hatagi ako!”*

Adunay upat[‡] ka butang nga walay katagbawan:

¹⁶ ang dapit sa mga patay,[§]
ang babayeng baog,
ang nauga nga yuta,
ug ang kalayo.

¹⁷ Ang tawong tampalasan ug dili motahod sa ginikanan
tuhakon sa mga uwak ang iyang mga mata,
ug ang iyang patayng lawas kan-on sa mga agila.

¹⁸ Adunay upat ka butang nga katingalahan alang kanako
ug dili ko masabtan:

¹⁹ Kon nganong makalupad ang agila sa kawanangan,
kon nganong makahimo pagkamang ang bitin sa kabatoan,
kon nganong makalutaw ang barko sa dagat,
ug kon nganong maibog ang lalaki sa babaye.

²⁰ Mao kini ang ginahimo sa babayeng manana-paw:
Makighilawas siya sa ubang lalaki,
ug unya moingon siya nga wala siyay nahi-mong daotan.

²¹ Adunay upat ka butang nga lisod dawaton sa mga tawo sa kalibotan:

[‡] **30:15** *upat*: sa literal, *tulo o upat*. Mao usab sa bersikulo 18, 21, 29. [§] **30:16** *dapit sa mga patay*: o *lubnganan*; o *kamatayon*.

²² Ang ulipon nga nahimong hari,
ang buang-buang nga abunda sa pagkaon,
²³ ang babayeng badlongon nga naminyo,
ug ang ulipong babaye nga nakapuli sa iyang
agalong babaye.

²⁴ Adunay upat ka mananap dinhi sa kalibotan
nga gagmay

apan maalamon kaayo:

²⁵ Ang mga lamigas, nga bisan huyang,
nagtigom silag pagkaon panahon sa ting-init,

²⁶ ang mga “badger,” bisan dili sila kusgan,
sa mga bato sila naghimog puloy-anan,

²⁷ ang mga dulon, bisan ug wala silay pangulo,
mag-usa sila paglupad,

²⁸ ang mga tiki mahimo mo lang dakpon sa
imong kamot,

apan makita sila diha sa mga palasyo.

²⁹ Adunay upat ka mga binuhat nga daw si kin-
sag barog:

³⁰ ang liyon, nga labing kusgan sa tanang mga
mananap ug walay gikahadlokan,

³¹ ang sunoy nga manok,

ang laki nga kanding,

ug ang hari nga gipalibotan sa iyang mga
sundalo.

³² Kon ang imong pagkabuang-buang imong gipasi-
garbo

ug nagplanog daotan,
undanga na kana!

- ³³ Kon ang pagsigeg kutaw sa gatas makahimo niining keso
ug kon ang pagsumbag sa ilong makasunggo,
mao usab ang kasuko, makasugod kini ug
kagubot.

Ang mga Panultihon ni Haring Lemuel

31

¹ Mao kini ang mga panultihon ni Haring Lemuel nga taga-Masa,* nga gitudlo kaniya sa iyang inahan:

² Anak ko, natawo ka ingon nga tubag sa akong mga pag-ampo.

³ Ayaw usiki ang imong kinabuhi ug kusog diha sa mga babaye,
kay silay hinungdan sa kalaglagaan sa mga hari.

⁴ Lemuel, dili angay nga moinom ug bino ang mga hari ug ang mga nagdumala.

⁵ Kay kon hubog sila, makalimot sila sa kasugoan, ug makalapas sila sa katungod sa mga kabos.

⁶⁻⁷ Pasagdi nga moinom ang mga tawo nga nawad-an na
ug paglaom† ug anaa sa kaguol,
aron malimtan nila ang ilang kakabos ug mga kalisod.

⁸ Panalipdi ang katungod sa mga tawong walay katakos
sa pagpanalipod sa ilang kaugalingon.

* **31:1** nga taga-Masa: o Usa kini ka mensahe. † **31:6-7** nawad-an na ug paglaom: o himalatyon.

- ⁹ Paghukom pinasubay sa hustisya ug kaangayan,
ug panalipdi ang katungod sa mga kabos.

Ang Maayo nga Asawa

- ¹⁰ ‡Lisod pangitaon ang maayo nga asawa.
Mas bililhon pa siya kaysa mahalong mga bato.
- ¹¹ Adunay pagsalig kaniya ang iyang bana,
ug wala nay pangitaon pa ang iyang bana kaniya.
- ¹² Puro maayo ug dili daotan ang iyang ginabuhat
ngadto sa iyang bana sa tibuok niyang kinabuhi.
- ¹³ Kugihan siya mohimog tela nga delana ug lino.
- ¹⁴ Sama siya sa barko sa mga negosyante;
nagdala siya ug pagkaon bisan gikan siya sa layong dapit.
- ¹⁵ Sayo kaayo siyang mobangon aron sa pag-andam
ug pagkaon alang sa iyang pamilya,
ug aron sultihan ang iyang mga sulugoong babaye kon unsay ilang buluhaton.
- ¹⁶ Mahibalo siya mopili ug yuta, ug paliton niya kini.
Unya patamnan niya kini ug ubas ginamit ang kuwarta nga iyang natigom.
- ¹⁷ Abtik siya, kugihan, ug baskog.
- ¹⁸ Maayo siyang magnegosyo,
ug nagtrabaho siya hangtod sa gabii.
- ¹⁹ Siya ra mismo ang mohimo
ug mga panapton nga himuong bisti.

‡ **31:10** Pan. 31:10-31 Usa ka klasi nga balak diin nagsugod kini sa nagsunodsunod nga mga litra sa alpabeto sa Hebreo.

- 20 Mahinatagon siya ngadto sa mga kabos
ug sa mga timawa.
- 21 Dili siya mabalaka kon tingtugnaw,
kay may baga siyang mga panapton alang sa
iyang pamilya.
- 22 Siya ra mismo ang naghimo sa mga hapin sa
ilang katre.
Ug ang iyang mga bisti matahom ug mahalon.
- 23 Ilado ang iyang bana ingon nga usa
sa mga opisyal sa ilang dapit.
- 24 Manghimo siyag mga bisti ug mga bakos,
ug ginabaligya niya kini ngadto sa mga
negosyante.
- 25 Aduna siyay kalig-on ug usa ka tinahod,
ug wala siyay kabalaka sa umaabot.
- 26 Nagsulti siya nga adunay kaalam,
ug nagtudlo siya uban ang pagmahal.
- 27 Kugihan siya, ug ginaatiman gayod niya pag-
ayo
ang iyang panimalay.
- 28 Dinayeg siya sa iyang mga anak,
ug ingon man sa iyang bana nga nag-ingon,
- 29 “Daghan ang maayo nga mga asawa,
apan ikaw ang pinakamaayo sa tanan!”
- 30 Ang pagkamadanihon malimbongon,
ug ang katahom lumalabay lang;
apan ang babaye nga nagtahod sa GINOO an-
gay nga dayegon.
- 31 Angay siyang balosan sa iyang maayong bin-
uhatan
ug pasidunggan taliwala sa kadaghanan.

Biblica® Open Ang Pulong sa Dios Cebuano: Biblica® Open Ang Pulong sa Dios (Bible)

copyright © 2009,2010,2014,2024 Biblica, Inc.

Language: Cebuano

Contributor: Biblica, Inc.

Biblica® Open Ang Pulong sa Dios™

Katungod sa pagmantala © 2009, 2010, 2014, 2024 Biblica, Inc.

Biblica® Open Cebuano Contemporary Bible™

Copyright © 2009, 2010, 2014, 2024 by Biblica, Inc.

Trademark Statement

“Biblica” narehistro kini nga tatak sa United States Patent ug Trademark Office sa Biblica, Inc.

Gigamit pinaagi sa pagtugot.

“Biblica” is a trademark registered in the United States Patent and Trademark Office by Biblica, Inc.

Used with permission.

Creative Commons license

This work is made available under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

You have permission to copy and distribute this Work, as long as you do not change it and you keep the title as it is. Changing or translating this Work will create a derivative work. When you publish this derivative work, you must list what changes you have made where people can see them, such as on a website. You must also show where the original Work is from: “The original Work by its copyright holders is available for free at www.biblica.com and open.bible.”

Notice of copyright must appear on the title or copyright page of the work as follows:

Biblica® Open Ang Pulong sa Dios™

Katungod sa pagmantala © 2009, 2010, 2014, 2024 Biblica, Inc.

Biblica® Open Cebuano Contemporary Bible™

Copyright © 2009, 2010, 2014, 2024 by Biblica, Inc.

“Biblica” narehistro kini nga tatak sa United States Patent ug Trademark Office sa Biblica, Inc.

Gigamit pinaagi sa pagtugot.

“Biblica” is a trademark registered in the United States Patent and Trade-mark Office by Biblica, Inc.

Used with permission.

You must also make your derivative work available under the same license (CC BY-SA).

If you would like to notify Biblica, Inc. regarding your translation of this work, please contact us at <https://open.bible/#feedback>.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.

- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 29 Apr 2025 from source files dated 30 Apr 2025

c7818bb0-0bb5-5253-855e-ba448a11f5a5